

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Muhasebe, Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı

**TÜRK BANKACILIK ENDÜSTRİSİNDE FAALİYET GÖSTEREN TİCARİ
BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSININ ÇOK KRİTERLİ KARAR
VERME (ÇKKV) TEKNİKLERİ KULLANILARAK ANALİZ EDİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Eslem YÜZBAŞIOĞLU

Sivas
Şubat 2025

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Muhasebe Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı

**TÜRK BANKACILIK ENDÜSTRİSİNDE FAALİYET GÖSTEREN TİCARİ
BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSININ ÇOK KRİTERLİ KARAR
VERME (ÇKKV) TEKNİKLERİ KULLANILARAK ANALİZ EDİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Eslem YÜZBAŞIOĞLU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Selahattin KOÇ

Sivas
Şubat 2025

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans Tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

.../.../2025

Eslem YÜZBAŞIOĞLU

ÖNSÖZ

Ciddi bir emek ve özveriyle hazırladığım yüksek lisans tezimi tamamlamanın heyecanı ve gururunu yaşıyorum. Bu bölümde benden yardımların esirgememiş ve teşvik etmiş insanlara teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle danışmanlığımı üstlenen, konu seçiminden araştırmanın yürütülmesine kadar beni sınırlamayan, hiçbir konuda desteğini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Selahattin KOÇ'a danışmanlığı için çok teşekkür ediyorum. Bu çalışmayı hazırlarken geçirdiğim süreçte benden yardımlarını esirgemeyen, desteğini her an hissettiğim eşim Ahat YÜZBAŞIOĞLU'na çok teşekkür ederim. Bunun yanında tüm hayatım boyunca beni cesaretlendiren varlığını daima hissettiğim babam Tefik AYTEN'e teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	5
1.BANKACILIK VE BANKACILIĞIN TEMEL KAVRAMLARI	5
1.1.Bankacılık Kavramı.....	5
1.2. Dünyada Bankacılık Tarihi	6
1.2.1. Türkiye’de Bankacılık Tarihi	9
1.3.Bankaların Sınıflandırılması.....	10
1.3.1.Sermaye Kaynaklarına göre Bankalar	10
1.3.2. Kamusal Sermayeli Bankalar	10
1.3.3.Özel Sermayeli Bankalar	10
1.3.4.Yabancı Sermayeli Bankalar	11
1.3.5.Ekonomik Faaliyetlerine Göre Bankalar	11
1.3.6.Merkez Bankası	12
1.3.7.Ticari Bankalar	13
1.3.8.Katılım Bankaları.....	14
1.4.Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı	16
1.4.1.Banka, Şube ve Personel Sayıları	18

1.4.2. Toplam Aktif Büyüklük.....	19
1.4.3. Sektör Bilançosu	20
1.4.4. Sektör Büyüklüğü	21
İKİNCİ BÖLÜM	23
2.PERFORMANS DEĞERLENDİRME VE FİNANSAL PERFORMANS	23
2.1. Performans Değerlendirme.....	23
2.1.1. Performans Kavramı	25
2.1.2. Performans Değerlendirme Amaçları	26
2.2. Finansal Performans	27
2.2.1. Finansal Performans Ölçümünün Önemi.....	28
2.2.2. Bankacılıkta Performans Değerlendirmesi	30
2.3. Finansal Performans Analizinde Kullanılan Oranlar.....	31
2.3.1. Likidite Oranları	32
2.3.2. Cari oran	32
2.3.3. Asit test oranı	33
2.3.4. Nakit Oran.....	33
2.3.5. Faaliyet Oranları	34
2.3.6. Alacak Devir Hızı	35
2.3.6. Stok Devir Hızı	35
2.3.7. Aktif Devir Hızı	36
2.3.8. Ticari Borç Devir Hızı	36
2.3.9. Karlılık Oranlar	36
2.3.10. Aktif Karlılık Oranı	37
2.3.11. Brüt Kar Marjı	37
2.3.12. Net Kar Marjı.....	38

2.3.13. Öz Kaynak Karlılık Oranı.....	38
3.BÖLÜM.....	39
3.BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ.....	39
3.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Ticari Bankaların ÇKKV Yöntemleri ile Performans Değerlendirmesi	39
3.1.1. MEREC Yöntemi	39
3.1.2. LOPCOW Yöntemi	40
3.1.3. Ortak Ağırlıklandırma Yöntemi	41
3.1.4. CRADIS Yöntemi.....	41
3.1.5. BORDA Sayım(BC) Yöntemi	43
3.2. Veri Seti.....	43
3.2.1. MEREC Yöntemi Sonuçları	45
3.2.2. LOPCOW Yöntemi Sonuçları	47
3.2.3. Ortak Ağırlıklandırma Yöntemi Sonuçları	49
3.2.4. CRADIS Yöntemi Sonuçları	50
3.2.5. BORDA Sayım Yöntemi Sonuçları.....	53
3.2.6. Farklı ÇKKV Yöntemleri ile Karşılaştırmaya Bağlı Duyarlılık Analizi	54
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA	61
ÖZ GEÇMİŞ.....	73

KISALTMALAR

ÇKKV	: Çok Kriterli Karar Verme
MEREC	: Method Based on the Removal Effects of Criteria
LOPCOW	: Logarithmic Percentage Change-driven Objective Weighting
MAIRCA	: MultiAtributive Ideal-Real Comparative Analysis
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
A.Ş.	: Anonim Şirket
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
TKBB	: Türkiye Katılım Bankalar Birliği
IMF	: Uluslararası Para Fonu
TL	: Türk Lirası

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Banka Faaliyetlerinin Tarihsel Gelişimi	8
Tablo 2. Türkiye’de Yer Alan Ticari Bankalar	13
Tablo 3. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Kuruluş ve Faaliyet Yılları	15
Tablo 4. 2023-2024 Yılları banka sektör bilgileri	22
Tablo 5. Çalışma Kapsamına Dahil Edilen Bankalar	44
Tablo 6. Performans Değerlendirme Kriterleri	44
Tablo 7. Başlangıç Karar Matrisi	45
Tablo 8. Normalize Karar Matrisi	45
Tablo 9. Toplam Performans Değerleri.....	46
Tablo 10. S'ij Değerleri.....	46
Tablo 11. Mutlak Sapmaların Toplamı	46
Tablo 12. MEREC Yöntemi Kriter Ağırlıkları (2019).....	47
Tablo 13. MEREC Yöntemi 2019-2023 Dönemi Kriter Ağırlıkları	47
Tablo 14. LOPCOW Yöntemi Normalize Karar Matrisi	48
Tablo 15. 2019 Yılı Yüzdeler Değerler (PV) ve Kriter Ağırlıkları (Wj).....	48
Tablo 16. LOPCOW Yöntemi 2019-2023 Dönemi Kriter Ağırlıkları	49
Tablo 17. Kriterlere Ait Nihai Ağırlık Değerleri	49
Tablo 18. CRADIS Yöntemi Normalize Karar Matrisi	51
Tablo 19. CRADIS Yöntemi Ağırlıklandırılmış Normalize Karar Matrisi.....	51
Tablo 20. 2019 Yılı CRADIS Yöntemi Sıralama Sonuçları	52
Tablo 21. CRADIS Yöntemi 2019-2023 Dönemi Banka Performans Sıralaması	52
Tablo 22. Borda Yöntemine Göre Bankaların Nihai Performans Sıralaması	54
Tablo 23. Farklı ÇKKV Yöntemleri ile Elde Edilen Sıralama Sonuçları	55

Tablo 24. Farklı ÇKKV Yöntemleri ile Elde Edilen Sıralama Sonuçları Arasındaki Serman Korelasyon Katsayıları.....	56
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. 2024 yılı Türkiye Banka Sayıları.....	19
Şekil 2. Sahiplik Grubuna Göre	19
Şekil 3. Fonksiyon Grubuna Göre	20

ÖZET

Bankalar ülke ekonomilerinde tasarrufların en etkili biçimde kullanılması hususunda büyük rol oynamaktadır. Üstlendiği bu rol ile bankalar ülke ekonomilerinde finansal sistemlerin temel taşı konumundadır. Temel amaçları kâr etmek olan bankalar, üretim sürecinin temel aktörü olan reel sektörün fon ihtiyacını karşılayarak finansal piyasaların gelişmesini sağlayarak ülke ekonomilerinde istikrarın sağlanmasına, istihdama dolayısıyla ekonomik büyümeye önemli katkı sağlamaktadırlar. Ülkemiz finans sistemi içerisinde de bankacılık sektörü 2023 yılsonu itibarıyla 23,5 trilyon TL aktif büyüklüğü ile %91,8'lik bir paya sahiptir. Bankaların ülke ekonomileri içerisinde sahip olduğu bu önem bankaların performanslarının dönemsel olarak ölçülmesi ve takip edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışma MEREC, LOPCOW ve CRADIS yöntemlerinden oluşan hibrit ÇKKV modeli ile Türkiye'de faaliyet gösteren ticari bankaların performansını ölçmeye odaklanmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan aktif büyüklüğüne göre bankalar sıralamasında ilk 10'da yer alan bankalar analiz kapsamına dahil edilmiştir. Söz konusu bankaların 2019-2023 dönemi performansları 7 kriter özelinde değerlendirilecektir. Öncelikle MEREC ve LOPCOW yöntemleri ile bu 7 kriterin bankaların performansı üzerindeki önem ağırlıkları tespit edilecektir. Daha objektif ve optimal ağırlıkların elde edilmesi amacıyla bu iki yöntem ile elde edilen kriter önem ağırlıkları ortak ağırlıklandırma yöntemi ile birleştirilecektir. Ortak ağırlıklandırma yöntemi sonuçlarına göre mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde 2019-2023 döneminde yıllar itibarıyla en çok etkiye sahip kriter ve en az etkiye kriter yıllar itibarıyla belirlenecektir. Çalışmanın ele aldığı dönem aralığında Türkiye'de yaşanan COVID-19 pandemisi, enflasyonist ortam, 6 Şubat depremi ve döviz kurunda yaşanan yükselişler sebebiyle finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmalar mevduat bankalarının performanslarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın son aşamasında elde edilen kriter önem ağırlıkları CRADIS yöntemi ile entegre edilerek çalışma kapsamına dahil edilen mevduat bankalarının 2019-2023 dönemi performans sıralaması elde edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Banka Sektörü, Finansal Performans, Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi

ABSTRACT

The most effective use of savings in bank country economies plays a major role. With this role it undertakes, it is the cornerstone of financial systems in healthy economies. The real sector, which is the main actor of the production process and the main money to make a profit, provides significant contributions to the sustainability of stability in country economies by meeting the fund growth and economic growth based on employment. The banking sector within the country's financial system has a share of 91.8% with an active volume of 23.5 financial TL as of the end of 2023. This importance of banks within the country's economies reveals the necessity of periodically standardizing and monitoring banks.

The study focuses on the measurements of commercial banks operating in Turkey with the hybrid MCDM model consisting of MEREC, LOPCOW and CRADIS methods. In this direction, the top 10 in the ranking according to asset size published by the Banks Association of Turkey were included in the analysis scope. The performances of the banks in question for the 2019-2023 period will be evaluated specifically in 7 criteria. First of all, the weights of these 7 criteria on the performance of banks will be determined with the MEREC and LOPCOW methods. In order to obtain more objects and optimal weights, the criterion importance weights obtained with these two methods will be combined with the common weighting method. According to the application of the common weighting method, the criterion with the most features and the criterion with the least features will be determined by years in the 2019-2023 period in determining the appearance of deposit banks. During the period in which the study is addressed, the COVID-19 pandemic experienced in Turkey, the inflationary environment, the February 6 earthquake and the rising increases in the exchange rate in the financial markets in the market may increase the performance of deposit banks.

The criterion importance weight obtained in the last stage of the study is obtained with the CRADIS method and the performance ranking of the deposit banks included in the integrated comprehensive study for the period of 2019-2023.

Key Words: Banking Sector, Financial Performance, Multi-Criteria Decision Making Method

GİRİŞ

Bir ekonomide finansal sektör ile reel sektör arasında hassas ve karmaşık ilişkiler vardır. Fon arz ve talebinin bir araya gelmesini sağlayan finansal sistemin, temel işlevi olan kaynakların etkin dağılımı ve fon transferini yerine getirebilmesi için istikrarlı olması gerekmektedir. Finansal sistemin ana bileşenleri finansal kurumlar ve finansal piyasalardır. Birçok ülkede bankalar bu yapı içinde en önemli rolü oynamaktadır. Fonların yeniden dağılımına aracılık ederek reel sektörü finanse eden bankacılık sisteminin etkin bir şekilde işlemesi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir (Delice, Karadaş 2022: 388). Finansal sistemin sağlığı ülkede önemli bir role sahiptir çünkü sistemin başarısızlığı ülkenin ekonomik gelişimini sekteye uğratabilir. Finansal performans, şirketin belirli bir süre boyunca günlük faaliyetlerinden yeni kaynaklar üretme kabiliyetidir ve net gelir ve faaliyetlerden elde edilen nakit ile ölçülür (Poudel 2012: 9). Bir bankanın varlıklarını, yükümlülüklerini, gelir ve giderlerini iyi ve verimli kullanabilmesi o bankanın performans değerlendirmesinde önemli rol oynar ve bu durum ise müşterileri, ortakları, yöneticileri, ilgili otoriteleri de kapsayan tüm paydaşlar için önem arz eder. Performans değerlendirilmesinde kullanılan finansal oranlar, önceki dönemlerle kıyaslanır ve yönetim performansının geliştirilmesine katkı sağlar (Jha and Hui 2012: 7601-7602).

Bankacılık sektörü, ekonomik büyüme, istihdam ve gelir dağılımı gibi makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sektör, finansal aracılık yoluyla ekonomik büyümeyi destekleyen, kaynakları tahsis eden ve riskleri yöneten kritik bir kurumsal yapı niteliğinde olup sermaye birikimini artırarak yatırımları teşvik etmekte, likidite sağlamakta ve ödeme sistemlerinin etkin işleyişini sağlamaktadır. Aynı zamanda, mevduat toplama, kredi sağlama, yatırım danışmanlığı ve risk yönetimi gibi çeşitli finansal hizmetler sunarak ekonominin sağlıklı işleyişini desteklemektedir (Aysin, Çalmaşur 2021).

Finansal sistemin en önemli aktörlerinden biri olan bankalar, ulusal ve uluslararası birçok değişime hızlı tepki verebilmektedir. Bankalar hem yoğun rekabet ortamı hem de birçok olumsuz çevresel faktörlere karşı koyabilmesi için dinamik ve verimli çalışmak zorundadır. Rekabetin üst seviyelerde yaşandığı bankacılık sektörü, performanslarını sürekli olarak ölçmeli ve değerlendirme sonuçlarını tarafsız olarak değerlendirmeleri gerekmektedir.

Global düzeyde yaşanan ekonomik dalgalanmalar, bankacılık sektöründe büyük krizlere neden olmuştur. Bu ekonomik krizler bazı bankaların batmasına ve ülke ekonomilerinin zarar görmesine neden olmuştur. İflas eden bankaların ülke ekonomilerine olumsuz etkileri büyük ölçüde olmuştur. Bankalar zarar gören görüntülerini ve olumsuz etkilenen güvenirliliklerini düzeltme çabası içine girmişlerdir.

Bankaların yürüttükleri faaliyetler sonucunda ortaya koydukları performans, ülke ekonomisinde önemli bir rol oynadığından belirlenen kriterlere göre banka performanslarının değerlendirilmesi ve rekabet düzeylerinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu değerlendirme, bankaların sektördeki konumlarını objektif bir şekilde görmelerini ve geliştirmeleri gereken alanları belirleyerek kaynaklarını daha verimli kullanmalarını sağlamaktadır. Artan rekabet ortamı, bankaların finansal sistemi güçlendirmesine ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmasına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, belirli bir dönem için yapılan banka performansı ölçümleri, bankaların başarı seviyelerini belirleyen önemli bir gösterge olup bankaların performans değerlendirmesi ve karşılaştırılması günümüzde oldukça kritik bir öneme sahiptir (Erdoğan 2022; Sarı 2020).

Bankacılık sektöründe finansal performans analizi, bir bankanın gelir, gider, varlık, sermaye ve borç yapısı gibi finansal göstergelerini inceleyerek, kurumun kârlılık, aktif kalitesi, sermaye yeterlilik ve faaliyet verimliliği gibi çeşitli yönlerini değerlendiren bir analiz türü olup aynı zamanda bankanın finansal durumunu tespit edebilmek, risklerini belirleyebilmek ve stratejik kararlar alabilmek için kullanılan önemli bir araç olarak değerlendirilebilir (Süzülmüş, Yakut 2024).

Banka performansını etkileyen birçok faktör olduğu için finansal performans ölçerken çok sayıda değişkeni içeren karmaşık karar verme

problemleriyle karşılaşılmaktadır. Bu tür problemleri çözmek için literatürde Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemleri kullanılmaktadır. Karar verme sürecinde iki veya daha fazla değişkenin ve değerlendirilecek iki veya daha fazla alternatifin bulunması durumunda, bu durum ÇKKV problemi olarak tanımlanmakta ve bu problemleri çözmek için çok sayıda geliştirilmiş ÇKKV yöntemi bulunmaktadır (Özer, Saygın 2022).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2019-2023 döneminde faaliyette bulunan mevduat bankalarının performanslarını ölçmek amacıyla değerlendirilmesidir. TBB tarafından yayınlanan aktif büyüklüğüne göre bankalar sıralamasında ilk 10’da yer alan bankalar analiz kapsamına dahil edilmiştir. Bu dönemin tercih edilmesinde, en güncel verilerle son yılların durumunu ortaya konulmak istenmesidir. Yine literatürde yer alan çalışmalarda, bankaların performanslarının değerlendirilmesinde 5 yıllık bir dönem yeterli olarak değerlendirilmektedir.

Analiz yöntemi olarak MEREC, LOPCOW ve CRADIS yöntemlerinden oluşan hibrit ÇKKV modeli kullanılmıştır. Öncelikle MEREC ve LOPCOW yöntemleri ile bu 7 kriterin bankaların performansı üzerindeki önem ağırlıkları tespit edilmiştir. Daha objektif ve optimal ağırlıkların elde edilmesi amacıyla bu iki yöntem ile elde edilen kriter önem ağırlıkları ortak ağırlıklandırma yöntemi ile birleştirilmiştir. Ortak ağırlıklandırma yöntemi sonuçlarına göre mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde 2019-2023 döneminde yıllar itibarıyla en çok etkiye sahip kriter ve en az etkiye kriter yıllar itibarıyla belirlenmiştir. Çalışmanın son aşamasında elde edilen kriter önem ağırlıkları CRADIS yöntemi ile entegre edilerek çalışma kapsamına dahil edilen mevduat bankalarının 2019-2023 dönemi performans sıralaması elde edilmiştir.

Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bankacılığın dünyada ve Türkiye’deki tarihsel gelişiminden, bankaların ekonomideki öneminden ve faaliyetlerinden ve Türk bankacılık sisteminden bahsedilmiştir. Son olarak da Türk bankacılık sisteminin genel görünümü grafik ve şekiller yardımıyla ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde performans ölçümü ve performans ölçümünün bankalar açısından önemine değinildikten sonra bankaların performansının değerlendirilmesinden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde ise çalışmanın amacı, önemi, kapsamı, veri seti ve yöntemlerine yer verildikten sonra bankaların performansının değerlendirilmesi ile ilgili uygulama yapılarak açıklanmıştır.

Çalışmanın sonunda sonuç bölümüne yer verilerek her iki yönteme göre elde edilen sonuçlar analiz edilerek yorumlanmış ve gelecekte yapılabilecek çalışmalarla ilgili öneriler aktarılmıştır.

1.BÖLÜM

1.BANKACILIK VE BANKACILIĞIN TEMEL KAVRAMLARI

1.1.Bankacılık Kavramı

Banka, gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını toplamak, bu tasarrufları kredi veya benzeri yollarla gelir getirici işlemlere yönlendirmek, ödemelerde aracılık etmek, para transferi, senet tahsilatı ve mevduat kabulü gibi çeşitli işlemleri yapmak gibi işlevleri olan bir işletme olarak tanımlanmaktadır (Özaydın 2015: 20). Özetle, bankaların temel işlevlerinden biri, fon arz eden ve talep edenler arasında aracılık yapmaktır. Sonuç olarak bankalar, fon miktarları, zamanlar, faiz oranları ve tarihler açısından ortaya çıkan farklılıkları uyumlu hale getirerek bu işlevleri etkili bir şekilde gerçekleştirmeye çalışan kuruluşlar olarak da tanımlanmaktadır. (Selimler 2015: 132).

Bankacılık kavramı, hane halkları ve işletmeler tarafından tutulan önemli miktardaki fonların profesyonel olarak değerlendirilmesi, bireylerin ve şirketlerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için aracılık görevi görmesi ve her işlemde kar elde edilmesi olarak tanımlanabilir. Finansal sistem içinde bankacılık sektörü, finansal aracılıktan sorumlu en önemli ve en büyük kuruluş olarak kabul edilmektedir (Özaydın 2015: 20).

Finans sektöründe bankalar, sermayenin işletme sektörüne aktarılmasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynarlar. Bu kurumlar, belirgin özellikleriyle karakterize edilen ekonomik faaliyetin sürdürülmesi için vazgeçilmez olan hayati hizmetleri sağlayan kanallar olarak işlev görürler. Bu bağlamda, ekonomik varlıkların tasarruflarından biriktirilen fazla fonları alternatif yatırım fırsatlarına etkili bir şekilde yönlendirebilen bir finansal sisteme olan ihtiyaç belirginleşir. Bu sistemin etkili bir şekilde işlemesi, fazla fonların bunları en verimli şekilde kullanacak olanlara aktarılmasına, maliyetin en aza indirilmesine ve böylece ekonomide verimliliğin ve düzenin sağlanmasına bağlıdır (Özaydın 2015: 20).

Bankacılık sektörünün finansal sektördeki en önemli ekonomik işlevlerinden olan 'Finansal Aracılık' işlevi, ekonomideki ödünç verilebilir fonlara olan arz ve talebi artırarak, finansal piyasa hacmini genişleterek ve istihdamı ve ulusal geliri artırarak bu olguyu örneklendirebilir (Çakırcalı 2015: 1).

Ayrıca bankalar, insanların tüketmediği ve banka hesaplarında tuttuğu bu birimkimlerini sermayeye ihtiyaç duyan bireylere tahsis eder. Bu süreç, çeşitli ticari ve endüstriyel faaliyetlerin genel verimliliğini artırır. Ayrıca, tahvil, hisse senedi ihracı ve bankacılık sektöründe yatırım gibi finansal araçları içeren bağlamlarda, bu sektörün yokluğu veya sınırlı gelişimi, büyük ve orta ölçekli işletmelerin sürdürülebilirliğini engeller.

İnsanların tasarruflarından faiz yoluyla gelir elde etmelerini teşvik eden bankaların önemli ekonomik işlevlerinden bir diğeri , piyasada dolaşan para arzını etkilemeleri ve böylece fiyat mekanizmasında etkili olmalarıdır (Karataş 2015: 7-8).

Çağdaş dönemde, finansal kurumlar, basitlikle karakterize edilen geleneksel biçimlerinin ötesine geçerek, çeşitli ve karmaşık finansal işlemleri içeren karmaşık varlıklar haline geldiler. Bu dönüşüm, daha geniş ekonomik manzara içinde verimlilik ve yönetim açısından karşılaştıkları zorluklara rağmen, bankaların farklı ve seçkin kurumlar olarak ortaya çıkmasına yol açtı (Morgül 2007: 3).

Bankacılığın tarihi, ekonomik sistemlerin ve toplumların nasıl değiştiğini ve geliştiğini anlamamız için önemlidir. Her dönemde bankacılığın rolü, toplumsal ve ekonomik ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Bankacılığın tarihi oldukça uzun ve karmaşıktır. Bu bölümde temel hatlarıyla önce Dünya’da bankacılık tarihinden daha sonra Türkiye’de bankacılık tarihinden bahsedilecektir.

1.2. Dünyada Bankacılık Tarihi

Bankacılık tarihi, ilk çağlara kadar uzanmaktadır. Toplu bir şekilde yaşamaya başlayan insanların aralarındaki ticaret kadar eski bir geçmişi vardır. İnsanlar arasındaki bu toplu şekilde yaşama ihtiyacı, kendi aralarında yaptıkları mübadeleye başlamaları hem ticaretin hem de bankacılığın doğmasına etken olmuştur (Yetiz 2009: 9).

Banka, İtalyanca “Banco” olup Türkçe’de “tezgah ve masa” anlamında literatüre geçmiştir. Roma tarihinde bankacılık işlemleri yapan kişilere “Banker” adı verilmektedir. Bankerler, para ticaretini gerçekleştirmektedir. Bankerlerin faaliyetleri zamanla bankacılık uygulamaları adı altında yer almıştır (Kodra 2018: 4; Esen 2019: 4).

Bilinen ilk bankacılık faaliyetinin ibadethanelerdeki görevliler ve çiftçiler arasında olan malların emanet bırakılmasından dolayı oluştuğu düşünülmektedir. İlk bankalar ibadethaneler, ilk bankacılar da bu ibadethanelerdeki görevli rahipler olduğu düşünülmektedir (Kırbaşı ve Güzveli 2010: 35).

M.Ö. 2000’li yıllarda çıkarılan Hammurabi Kanunlarında, rahipler ve ödünç borç isteyen çiftçiler arasında yapılan bu işlemlerin, teminat yapısı, vade tarihi, faiz oranı ve tahsil süreci ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır (Kaya 2017: 44). Antik Yunan döneminde bankacılık faaliyetleri banker adı verilen kişiler tarafından yürütülmektedir. Yine Antik Yunan tarihinde ilk devlet bankası kurulmuştur (Tutcuoğlu 2010:3). Ortaçağ Avrupa dönemine baktığımızda, bankacılık faaliyetlerinin gelişimi kiliselerin bankalara karşı olumsuz görüş bildirmesi ve yaklaşım almasından dolayı gelişim sağlayamamıştır (Ustaoğlu 2014: 3).

Bankacılığın modern anlamdaki ortaya çıkışı geleneksel olarak İstanbul’un fethini izleyen göç hareketlerine dayanır. Bu dönemde İspanyollar Güney Amerika’dan getirdikleri altınla çok çeşitli madeni paralar bastılar. Avrupa’daki madeni paraların çeşitliliği ve yetersiz kaliteleri, madeni paraların birbirlerine göre değerinin belirlenmesinde büyük zorluklara neden oldu. Özellikle Amsterdam ve Hamburg’un hareketli ticaret merkezlerindeki bu madeni para akışının yarattığı zorlukları ele almak için 1609’da Amsterdam Bankası kuruldu. Bu kurum, çağdaş anlamda bankacılık faaliyetlerinde bulunan ilk banka olarak kabul edilmektedir (Parasız 2011: 20).

Dünya bankacılık tarihinde merkez bankasının ilk ortaya çıkışı İngiltere ve Fransa arasındaki silahlı çatışmaya kadar uzanmaktadır. İngiltere’nin Fransa ile askeri çatışmasından kaynaklanan para kıtlığı, bir devlet bankasının kurulmasını ve bu kurum aracılığıyla para dolaşımının kavramsallaştırılmasını hızlandırdı. Bu açığı gidermek amacıyla 1694’te kurulan İngiltere Bankası, böylece ilk merkez bankasının

başlangıcını işaret etti (Kaya 2012: 44). Dünyada ticari bankacılık alanındaki gelişmelere ek olarak, son on yılda Katılım bankacılığı alanında önemli ilerlemeler kaydedildi. İslami bankacılığın küresel krizler karşısındaki dayanıklılığı, önemli gerçek dünya ihtiyaçlarını karşılama kapasitesiyle birleşince, Avrupa ülkelerinin, ABD'nin ve çok sayıda İslam ülkesinin dikkatini çekti. Sonuç olarak, bu bölgelerde uygulanmaya başlandı.

Tablo 1. Banka Faaliyetlerinin Tarihsel Gelişimi

M.Ö. 3500	Sümer ve Babil imparatorluklarındaki ibadethanelerde din adamlarının halka borç verdiği tarihleri belgeleyen belgelere ulaşılmıştır.
M.Ö. 2000	İlk bankacılık yasalarını Eshunna Krallığı düzenlemiş ve faiz oranını %20 olarak hükme bağlamıştır. Hammurabi Kanunları ile mevduat toplama, kredi verme gibi bankacılık işlemleri düzenlenmiştir.
M.Ö. 1000	İlk ve Orta Çağ'da Yunan şehir devletlerinde, Roma İmparatorluğunda ve Mısırlılarda bankacılık işlemleri gelişmiştir. Antik Mısır medeniyetinde faizle borç verme işlemleri sınırlandırılmış, Antik Yunan medeniyetinde bankacılık denetime tabi tutulmuştur.
1609	İlk çağdaş anlamda banka olan "Amsterdam Bankası" kurulmuştur.
1637	Venedik Bankasının kurulmasıyla; çek ve banknot piyasaya sürülmüştür.
1640	İngiltere Kralı, tüccarların servetlerine (altın) el koymuş ve bu el koyduklarını Goldsmith denen tüccarlara sertifika karşılığında vermeye başlamıştır.
1694	İlk Merkez Bankası olarak bilinen İngiltere Merkez Bankası kurulmuştur.
1907	Modern banka sistemin meydana gelmesi Sistem Federal Reserve Bank (ABD Merkez Bankası) 'a dayanır.

Kaynak: Karakaş 2019.

Tablo 1 incelendiğinde bankacılık uygulamaları ilk olarak MÖ 3500 yıllarında Sümer ve Babiller'de görülmüştür. Sonrasında zamanla ilerleyerek günümüzdeki modern haline ulaşmıştır.

1.2.1. Türkiye’de Bankacılık Tarihi

Cumhuriyet öncesi dönemde Türkiye’de bankacılığın kökenleri, hükümetin teşvikleriyle Galata bankerları tarafından 1847 yılında kurulan İstanbul Bankası'na kadar uzanmaktadır. Bu banka 1850’li yıllara kadar etkin kalmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılığın gerçek ortaya çıkışının, yabancı müdahalelerle kolaylaştırılan bir gelişme olan 1863 yılında Osmanlı Bankası'nın (Bank-ı Osman-i Şahane) kurulmasıyla aynı zamana denk geldiği yaygın olarak kabul edilmektedir (Parasız 2007: 19-20).

Devlet bankalarının kurulmasıyla Cumhuriyet dönemi bankacılık adına önemli gelişmelere imza atmıştır. Daha sonra Merkez Bankasının kurulmasıyla önemli gelişmeler devam etmiştir.(Parasız 2007: 21). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından sanayileşme stratejisi olarak benimsenen ekonomik devletçilik yerine, özel sektörü destekleyerek ekonomik kalkınmayı hızlandırmayı amaçlayan politikaların getirilmesi, özel bankacılığın ön plana çıkmasını sağlamıştır. Çağdaş özel bankaların çoğunluğu bu dönemde kurulmuş olup, önemli bir gelişme de 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) kurulması olmuştur (Kaya 2012: 49-50).

1960'larda planlı ekonomi bağlamında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kurulmuş, 1980'lerde ise yapısal ekonomik değişimler ve 24 Ocak kararlarıyla ortaya çıkan finansal serbestleşme bir araya gelmiş, bankacılık sektöründe uluslararası rekabet artmış ve banka sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Ancak Kasım 2000 ve Şubat 2001'deki finansal krizler nedeniyle birçok özel banka önemli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu gelişmelere yanıt olarak, özel bankaların sermayelerini güçlendirebildiği ve yabancı yatırımcılardan daha fazla ilgi çekebildiği bir yeniden yapılandırma süreci başlatılmıştır (Yazıcı 2011: 5-7). Bu dönemin finansal anlamda en önemli gelişmesi 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yürürlüğe girmesidir. Mevzuat, Türk bankacılık sektöründeki gözetim ve düzenleyici çerçevelerin Avrupa Birliği (AB) ile güçlendirilmesini ve uyumlu hale getirilmesini içermiş, böylece daha akıcı ve uyumlu bir düzenleyici ortam sağlanmıştır. Bu uyumun sağlanması sorumluluğu, yeni kurulan özerk bir kurum olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) verilmiştir (TBB 2001: 75-77).

1.3.Bankaların Sınıflandırılması

Bankacılık sektöründe bankaların ulusal ekonomi ve toplumsal yaşam açısından önemini kavramak için, ödeme yoluyla kredi dağıtma işlevinin dikkate alınması zorunludur (Karataş 2015:8). Sonuç olarak, bankacılık sektöründe faaliyetleri ve özellikleri bakımından birçok farklı banka türü bulunmaktadır. Bu bankalar sermaye kaynaklarına ve faaliyetlerine göre kategorilere ayrılmıştır.

1.3.1.Sermaye Kaynaklarına göre Bankalar

Bankaların sermaye yapılarındaki sahiplik, bu kuruluşların sermayelerinin hangi gerçek veya tüzel kişiye ait olup olmaması nedeniyle sınıflandırılmalarına neden olmaktadır. Sermaye türüne göre kamusal, özel ve yabancı sermayeli bankalar olarak üçe ayrılmıştır (Arıçelik 2010: 54).

1.3.2. Kamusal Sermayeli Bankalar

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde, kamuya ait bankacılık kuruluşları resmen Kamu İktisadi Teşebbüsleri (İMKB) olarak adlandırılmakta olup, bu sınıflandırma, Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) Hakkında 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yasal çerçevesi içerisinde belirlenmiştir (Gökçe ve Küçükkoğlu 2018: 155).

Kamusal sermayeli bankaların sermayesinin tamamı veya çoğunluğu devletindir. Özel sektörün karlı görmediği alanlarda faaliyet yürütürler. Genellikle kanun veya kanunun verdiği yetkiyle kurulmaktadırlar (Arıkan 2011:17-18). T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası kamusal sermayeli mevduat bankalarıdır. İller Bankası, Türk Eximbank ve Türkiye Kalkınma Bankası kamusal sermayeli yatırım bankalarıdır.

1.3.3.Özel Sermayeli Bankalar

Özel sermayeli bankalar, devletin sahip olduğu finansal kuruluşlar yerine, özel teşebbüslerin sahip olduğu finansal kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, sermayesi ve tüzel kişiliği yerli veya yabancı ayırımı yapılmaksızın sivil şahıslar adına olan ve kendilerine özgü yönetim yapıları tarafından yönetilen bankalar olarak da tanımlanmaktadır (Koçak 2018:17). Bu tür bankalara mevduat toplayan bankalar da denmekte olup, üretim ve ticaret alanlarında toptan ve

perakende işlemler yapan, bankacılık faaliyetlerinde bulunan, sermayesi yerli hissedarlar tarafından sağlanan bankalardır (Koçak 2018: 17). Bu bankalar, kalkınma bankaları ve merkez bankaları tarafından gerçekleştirilen bankacılık işlemleri dışındaki tüm işlevleri yerine getirebilirler.

Bu bankacılık kuruluşları, birincil faaliyetlerinin yanı sıra, finansal araçların alım satımı, türev işlemler, döviz işlemleri ve menkul kıymet aracılığı gibi bir dizi finansal faaliyetten de sorumludurlar. Ayrıca, ilgili mevzuata uygun olarak yatırım danışmanlığı ve sigortacılık faaliyetlerinde bulunurlar (Gökçe ve Küçükkoğlu 2018: 155).

1.3.4.Yabancı Sermayeli Bankalar

Yabancı sermayeli bankalar, yabancı ülkelerdeki bireylere veya kuruluşlara hizmet sağlayan finansal kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Bu bankalar, genellikle sundukları hizmetler açısından öncülük ederek ve ayrıca buldukları ülkelerdeki sektörde modernizasyon, rasyonalizasyon ve otomasyon çalışmaları yaparak bu alanda ilerlemeyi teşvik eder ve bazı durumlarda zorunlu kılarlar. 2000 ve 2001 krizlerinin ardından Türk bankacılık sektöründe yabancı bankaların payında önemli bir artış olmuştur. Bu olguya katkıda bulunan temel faktörler arasında finansal hizmetlerin küreselleşmesi, artan arbitraj potansiyeli, yabancı sermayeyi sınırlayan politikaların gevşetilmesi veya ortadan kaldırılması, Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) müzakerelerine katılımı, ülke pazarlarına giriş maliyetlerinin düşmesine yol açan bankacılık krizleri, küresel kar marjlarının daralması ve ekonomik kalkınma parametrelerinin sağladığı olumlu sinyaller yer almaktadır (Gökçe ve Küçüktürkoğlu 2018:155).

1.3.5.Ekonomik Faaliyetlerine Göre Bankalar

Banka türlerinin faaliyet alanlarına göre sınıflandırılması, sağlanan hizmetlerin ekonomik özelliklerine dayanmaktadır. Ancak, konunun daha ayrıntılı anlaşılmasını kolaylaştırmak için daha rafine bir kategorizasyon sistemine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, merkez bankacılığı, yatırım ve kalkınma bankaları, ticari bankacılık ve kalkınma bankaları arasında ayırım yapan dört gruplu bir sınıflandırma sistemi önerilmektedir.

1.3.6.Merkez Bankası

Merkez bankalarının önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukların başında para basma ve para politikasının uygulamak gelmektedir.(TCMB 2011: 1). Merkez bankalarının eylemleri faiz oranları, kredi miktarı ve para arzı üzerinde etkilidir. Bu üç toplam yalnızca finansal piyasaları değil, aynı zamanda toplam çıktı ve enflasyonu da etkiler. Çağdaş bağlamda, genellikle bankaların bankaları olarak adlandırılan merkez bankalarının birincil günlük operasyonları, finansal sıkıntı dönemlerinde kredi sağlamayı, ödeme sisteminin yönetimini ve ticari bankaların ve finansal sistemin denetimini kapsar (Parasız 2007: 397-399).

Osmanlı Bankası, İngiliz ve Fransız ortak sermayesiyle kurulmuş olup, Türkiye'de merkez bankası işlevini yerine getiren ilk kurumdur (Güney 2013: 8). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 30 Haziran 1930'da 1718 sayılı Kanunla anonim şirket olarak kurulmuş ve 1931'de faaliyete geçmiştir (Parasız 2007: 397-399). 1970'te 1211 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle Merkez Bankası yeni bir statüye kavuşmuştur. Merkez Bankasının birçok görev ve sorumluluğu vardır ancak temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır (Parasız 2007: 413).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (bundan sonra "Merkez Bankası" olarak anılacaktır), ulusal finansal sistem içinde banknot ihracının tek yetkilisidir. Para ve kredi politikalarının uygulanması ve gözetimi ile hükümete tavsiyelerde bulunmaktan sorumludur. Merkez Bankası, ekonomideki para arzını düzenleyen tek kuruluştur ve hükümet tarafından izlenen makro politikalar kapsamında para politikalarını yürütmekle yükümlüdür. Bu işlemlere ek olarak, Merkez Bankası, merkez bankası tarafından belirlenen politikalara uymalarını sağlamak için bankacılık kuruluşlarının eylemlerini denetleme ve kontrol etme yetkisini kullanır (Erol ve Erol 2013: 121-122).

Merkez Bankası'nın banknot ihracından elde edilen finansal kaynakları, kredi verme yoluyla bankacılık kuruluşlarına tahsis edilir. Bu kuruluşlar da bu fonları, Merkez Bankası'na ödedikleri faiz oranına eklenen kendi faiz oranlarına tabi olarak piyasaya tahsis eder. Ayrıca bankalar, tasarruf sahiplerinden veya kurumlardan elde

ettikleri fonların bir kısmını zorunlu karşılık olarak Merkez Bankası'na aktarmakla yükümlüdürler.

1.3.7. Ticari Bankalar

Bankacılık yapısının geliştiği zamandan itibaren revizyonlara uğrayarak, günümüze kadar gelmiştir. Ekonomik ve sosyal yaşamda tüzel ve genel kişilerin bankacılık uygulamalarından faydalandığı bilinmektedir. Buna ek olarak ticaretin gelişmesi açısından bankacılık faaliyetlerinin gelişmesi önem taşımaktadır (Çetin ve Bıtrak 2010: 75).

Bankacılık çeşitleri arasında ticari bankalar içeriğine göre önemli bir yer kapsamaktadır. Ticari bankacılık yapısında müşteri ve yatırımcılardan toplanan mevduatlar, fon gereksinimi olan kişilere kullanılmaktadır. Ticari bankaların müşterilerine sağladığı mevduat işlemleri kısa süreli olmaktadır (Somashekar 2000: 3). Tablo 2’de Türkiye’de yer alan ticari bankalar gösterilmektedir.

Tablo 2. Türkiye’de Yer Alan Ticari Bankalar

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Türkiye Bankacılık Sistemi	55	9370	77
Mevduat Bankaları	35	9289	77
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3802	38
<u>Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.</u>	-	1756	27
<u>Türkiye Halk Bankası A.Ş.</u>	-	1087	7
<u>Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.</u>	-	959	4
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	3331	28
<u>Akbank T.A.Ş.</u>	-	698	1
<u>Anadolubank A.Ş.</u>	-	97	0
<u>Fibabanka A.Ş.</u>	-	40	0
<u>Şekerbank T.A.Ş.</u>	-	241	0
<u>Turkish Bank A.Ş.</u>	-	6	0
<u>Türk Ekonomi Bankası A.Ş.</u>	-	443	4
<u>Türk Ticaret Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Türkiye İş Bankası A.Ş.</u>	-	1033	22
<u>Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.</u>	-	772	1
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1	1	0
<u>Birleşik Fon Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	22	2155	11
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	17	2148	11
<u>Alternatifbank A.Ş.</u>	-	19	0
<u>Arap Türk Bankası A.Ş.</u>	-	4	0
<u>Bank of China Turkey A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Burgan Bank A.Ş.</u>	-	28	0
<u>Citibank A.Ş.</u>	-	3	0
<u>Denizbank A.Ş.</u>	-	643	2
<u>Deutsche Bank A.Ş.</u>	-	1	0

<u>Enpara Bank A.Ş.</u>	-	1	0
<u>HSBC Bank A.Ş.</u>	-	44	0
<u>ICBC Turkey Bank A.Ş.</u>	-	35	0
<u>ING Bank A.Ş.</u>	-	85	0
<u>MUFG Bank Turkey A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Odea Bank A.Ş.</u>	-	41	0
<u>QNB Bank A.Ş.</u>	-	432	1
<u>Rabobank A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Turkland Bank A.Ş.</u>	-	12	0
<u>Türkiye Garanti Bankası A.Ş.</u>	-	797	8
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	5	7	0
<u>Bank Mellat</u>	-	3	0
<u>Habib Bank Limited</u>	-	1	0
<u>Intesa Sanpaolo S.p.A.</u>	-	1	0
<u>JPMorgan Chase Bank N.A.</u>	-	1	0
<u>Société Générale (SA)</u>	-	1	0
<u>Kalkınma ve Yatırım Bankaları</u>	20	81	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	44	0
<u>İller Bankası A.Ş.</u>	-	19	0
<u>Türk Eximbank</u>	-	24	0
<u>Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	34	0
<u>Aktif Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	15	0
<u>BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>D Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Destek Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Diler Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>GSD Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	3	0
<u>Hedef Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Misyon Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Nurol Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Q Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	4	0
<u>Tera Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.</u>	-	2	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	3	0
<u>Bank of America Yatırım Bank A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Pasha Yatırım Bankası A.Ş.</u>	-	1	0
<u>Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.</u>	-	1	0

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp

1.3.8.Katılım Bankaları

1970 ekonomik krizi İslami bankacılığın gelişimi için önemli bir dönüm noktasıdır. Çoğunluğunu Müslüman ülkelerin oluşturduğu OPEC ülkelerinin petrol gelirleri 1970’li yıllarda artış göstermiştir. Bu artış petrol gelirlerinin nasıl değerlendirileceği sorusunu da beraberinde getirmiştir. 1978 yılında İslami bankacılık işlemleri için ilk lisansı Lüksemburg vermiştir. 1963 ile 1967 yılları arasında Mısır’da İslami bankacılık alanlarında ilk denemeler gerçekleştirilmiştir.

HSBC, Citibank, Barclays Bank, Commerzbank, BNP Paribas gibi önemli geleneksel bankaların da İslami bankacılık yapan birimler, şubeler açtıkları görülmüştür. Günümüzde İslami bankaların, bankacılık sektöründe önemli aktörlerden biri olduğu görülmektedir. Bankacılık sektörü geleneksel bankalar tarafından domine edilmekle beraber artık İslami bankaların göz ardı edilmesi mümkün görülmemektedir (Süngü ve Dilek 2020: 3969 3970).

1985 yılında Al Baraka Türk katılım bankası, Türkiye’de kurulan ilk İslami Bankadır. İslami bankaların kurulması Türkiye’de muhafazakar kesimin fonlarının ekonomiye kazandırılması için önemli katkı sunmaktadır. Bu kurumların adları önce özel finans kurumları idi ancak 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık kanunu ile adları Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de Katılım bankalarının sağladığı istihdam, aktifleri ve bankacılık sektöründeki payları giderek artmıştır.

Ülkemizin çoğunluğu Müslüman olan nüfusunun yaşam tarzları ve maneviyatları göz önüne alındığında, faizsiz bankacılığın, diğer adıyla katılım bankalarının önemi ve gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Katılım bankaları, müşterilerini ticari faaliyetlerinden elde ettikleri finansal kaynaklarda ortak olarak gören finansal kuruluşlardır. Bu ortaklık, hem kârın hem de zararın paylaşılmasını gerektirir. Finansal işlemler yoluyla gelir elde eden mevduat bankalarının aksine, faizsiz bir modele bağlı kalan katılım bankaları, müşterilerine ticaret, ortaklık ve leasing düzenlemeleri yoluyla finansal kaynakların tahsisini kolaylaştırır (Tunç 2000:13).

Tablo 3. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Kuruluş ve Faaliyet Yılları

Katılım bankaları	Kuruluş yılı	Faaliyet yılı
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş	1984	1985
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş	2018	2019
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş	1988	1989
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş	2005	2005
Vakıf Katılım Bankası A.Ş	2015	2016
Ziraat Katılım Bankası A.Ş	2014	2015

Kaynak: TKBB 2023.

1.4.Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı

Bankalar finansal gereksinimlerin karşılanması konusunda rehberlik sağlanması ve üstün müşteri deneyimleri sunulması da dahil olmak üzere çok sayıda alanda sürekli rekabete girmek zorunda kalmaktadır Bu rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri için geleneksel bankaların sürekli gelişen piyasadan daha hızlı olması ve gerçekleştirilecek operasyonları planlaması çok önemlidir. Bankalar çağın rekabet ortamında varlıklarını sürdürebilmek için yeni yapılaşmanın koşullarına ayak uydurmak zorundadır. Buna rağmen çoğu banka hala yeni yapıya uyum sağlayabilmiş değildir. Bunu gerçekleştirebilmek için bankaların müşterilerinin değişen ihtiyaçlarına odaklı ürün ve hizmetlere yoğunlaşması, rehberlik sunması gerekmektedir. Dijitalleşmeyi ve verimliliği artırmaya yönelik bu çabalar, şubelerin kapatılması ve/veya kemer sıkma tedbirlerinin uygulanmasıyla sonuçlandı.

Finansal aracılık rollerini yerine getirebilmek için bankalar finansal yapıların sürdürülebilir olmasını da sağlamalıdır. Sürdürülebilir bir finansal yapı, sağlam kredi verme süreçleri, kredi tahsisinden tahsilatına kadar sürecin etkili yönetimi, yasal düzenlemelerin varlığı ve sürekli ve hassas denetim yoluyla elde edilebilir. Diğer kurumlardan farklı olarak, bozulmuş bir finansal yapıya sahip bir banka, kendi yükümlülükleri tarafından kısıtlanmadan, 2007-2008 küresel mali krizinin de kanıtladığı gibi, küresel ekonomiyi olumsuz etkileme potansiyeline sahip sistemik öneme sahiptir.

Küresel ekonomik büyüme, Covid-19 pandemisi sonrasında 2022 yılında hızlı bir şekilde toparlanmaya başlamasına rağmen olumsuz bir tablo çizmiştir. 2022'nin üçüncü çeyreğinden itibaren süregelen durgunluk ve enflasyon artışının 2024 yılında da devam ettiği görülmektedir. Pandemi döneminde sağlanan devlet destekleri, gevşek para politikaları, artan likidite ve arz sorunları, dolayısıyla artış göstermeye başlayan enflasyon sonucunda küresel ekonomide oluşan enflasyonist görünüm, küresel düzeyde fiyatların yükselmesine sebep olmuştur. Bu durum hane halklarının ve firmaların alım gücünün düşmesiyle ve yatırımcıları caydırmasıyla kendisini güçlü şekilde göstermektedir. Aynı zamanda 2014 yılında başlayan, süregelen yıllar boyunca gerilimi yükselen ve nihayetinde 2022 yılının başında tekrar ateş alan Rusya-Ukrayna Savaşı ve 2023 yılının son çeyreğinde başlayan İsrail-

Filistin Savaşı da küresel ekonomiyi olumsuz etkilemekte ve dünya ekonomisine tehdit oluşturmaktadır. Savaşlarla beraber tedarik sorunları artmış ve küresel gıda ve enerji fiyatlarının artmasına yol açmıştır. Savaşlardan kaynaklı artan enerji fiyatları, Avrupa ülkelerinin ekonomileri başta olmak üzere, enerji açığı olan tüm ülkeleri yüksek enflasyon ve enerji kısıtlamalarıyla olumsuz etkilemektedir. Rezerv para birimi bulunan ülkeler, yaşanan gelişmeler sonucu meydana gelen enflasyonu kontrol altında tutabilmek için faiz artışına gitmiştir. Bunun neticesinde kredi alımının pahalılaşması, ekonomik büyümenin yavaşlaması ve oluşan ekonomik belirsizlik, müşterilerin piyasaya olan güvenine ve tüketim davranışlarına olumsuz olarak yansımıştır.

Geçtiğimiz süreçte yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda küresel ekonomik durgunluğun devam etmesi beklenirken, ekonomik aktivite 2022-2023 yıllarındaki küresel enflasyonun kademeli düşüşü boyunca direnç göstermiştir.

Küresel enflasyon 2022 ortasındaki zirvesinden aşağı inerken, küresel ekonomik aktivite istikrarlı bir şekilde büyüyerek işsizlik, enflasyon ve küresel durgunluk uyarılarına meydan okumuştur. İstihdam ve gelirlerdeki büyüme, beklenenden daha fazla kamu harcaması ve hane halkı tüketimi de dâhil olmak üzere destekleyici talep gelişmelerini ve özellikle işgücüne katılımında beklenmedik bir artışla birlikte arz yönlü bir genişlemeyi yansıtarak istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde Nisan 2024'te yayınlanan IMF Raporu'nda, 2023 yılında %3,2 oranında büyüyen küresel ekonominin, aynı oranda seyrederek 2024 ve 2025 yılında da %3,2 büyüyeceğini öngörmektedir. Küresel ekonominin yanı sıra Türkiye ekonomisinin de 2024 yılında %3,1 ve 2025'te %3,2 büyümesi öngörülmüyor. IMF Raporu'nda 2023 yılında %5,9 olan küresel düzeyde enflasyonun 2024 yılında %5,9 ve 2025 yılında da %4,5 olacağı öngörülmektedir. Türkiye için yapılan tahminde ise 2023'te %53,9 olan yılsonu enflasyonunun 2024'te %59,5'a artması ve 2025'te %38,4'e gerilemesinin beklendiği belirtilmiştir.

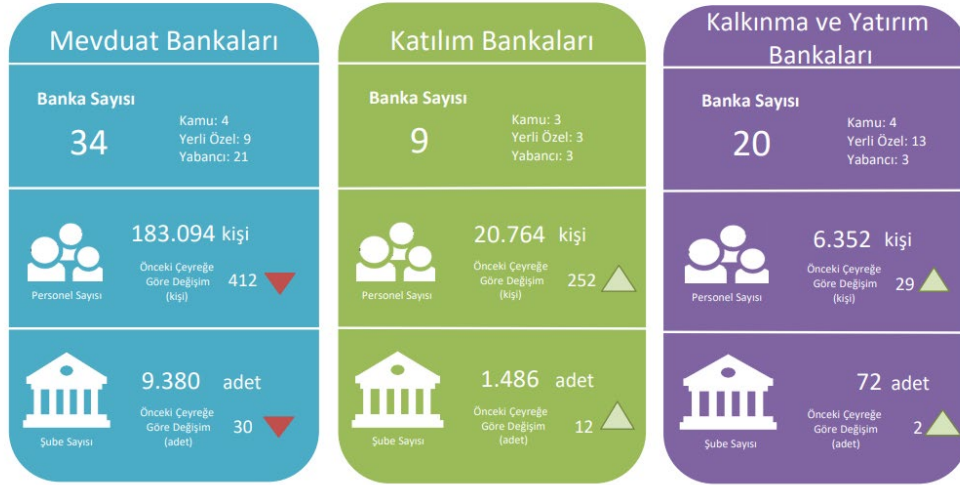
2021 yılından itibaren süregelen faiz oranları ve döviz kurunda yaşanan dalgalanmalar ve artış, Türk bankacılık sektöründe özellikle kredi maliyetlerinin yükselmesi, batık ve sorunlu krediler probleminin artması gibi ciddi etkilere sebep olmuştur. Yaşanan kur şoku sonrasında firmaların borç yükünde meydana gelen ani

artış halen devam etmektedir. 2022 yılında, yasal düzenlemelerdeki sık değişiklikler bankacılık sektörü için önemli idari zorluklar yarattı. Bankacılık sektörünün ulusal ve küresel ekonomide ve özellikle Türkiye'de yüksek önemi, belirsiz ekonomik koşullar ve bankaların Türk finans sistemindeki yüksek payı (yaklaşık %85), sektörün önemini vurgulamaya ve sektördeki gelişmeleri yakından izlemeyi gerekli kılıyor.

1.4.1.Banka, Şube ve Personel Sayıları

Türkiye'deki bankalar, mülkiyet yapılarına göre üç ana kategoriye ayrılmaktadır. İlk olarak, sermayelerinin %51 ve daha fazlasına devlet veya kamu tüzel kişiliklerinin sahip olduğu kamu bankaları bulunmaktadır. İkincisi, sermayelerindeki çoğunluk paylara doğrudan veya dolaylı olarak özel kişi ve kuruluşların sahip olduğu özel bankalardır. Üçüncüsü ise, sermayelerine yabancı sermaye gruplarının hâkim olduğu yabancı bankalardır.

TBB'nin Bankalarımız 2024 Raporu'na göre, Türkiye'de 2024 Haziran ayı itibarıyla 4 kamusal sermayeli mevduat bankası, 9 özel sermayeli mevduat bankası ve 21 yabancı sermayeli banka olmak üzere toplam 34 adet mevduat bankası bulunmaktadır (BDDK 2024). Aynı rapora göre, 2024 Haziran ayı itibarıyla kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı ise 20'dir (BDDK 2024). Ayrıca Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)'nin Katılım Bankaları 2024 Raporu'na göre, 2024 yılı Haziran ayı itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren 9 katılım bankası bulunmaktadır (TKBB 2024). Bu doğrultuda, Türkiye'de 2024 yılı sonunda faaliyet gösteren banka sayısı toplam 63'dür. 2024 yılı Türkiye'de faaliyet gösteren banka sayıları, personel sayıları ve şube sayıları Şekil 1'de gösterilmiştir.

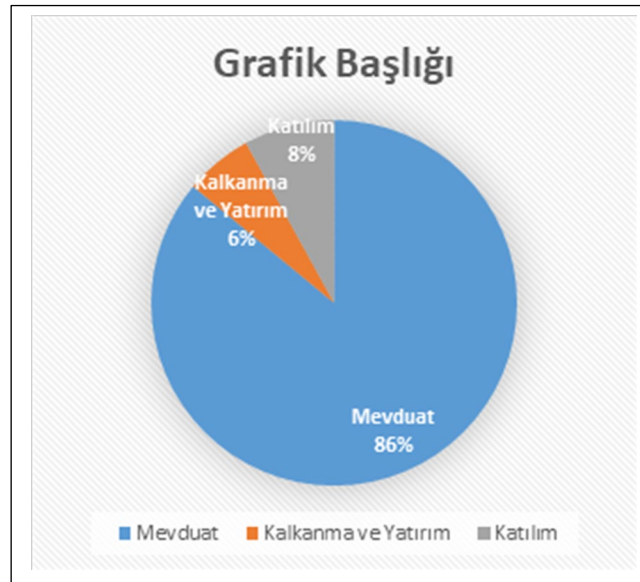

Şekil 1. 2024 yılı Türkiye Banka Sayıları

Kaynak: <https://www.tkbb.org.tr/>

1.4.2. Toplam Aktif Büyüklük

Haziran 2024 itibarıyla bankacılık sektörünün toplam varlıkları şu şekilde dağılmıştır: mevduat bankaları %86, kalkınma ve yatırım bankaları %6 ve katılım bankaları %8. Sahiplik grubu dağılımına bakıldığında, kamu bankaları %45, yerli özel bankalar %30 ve yabancı bankalar %25'lik paya sahiptir.

Şekil 2. Sahiplik Grubuna Göre

Şekil 3. Fonksiyon Grubuna Göre

Kaynak: <https://www.tkbb.org.tr/>

1.4.3. Sektör Bilançosu

2023 yılsonu itibari ile sektörün aktif toplamı 23,5 trilyon TL'dir. Sektörün mevduat hacmi 2023 yılsonu itibarıyla 14,9 trilyon TL olmuştur. Bu hacim, sektör büyüklüğü olarak tarihi bir zirveyi göstermektedir. Ağustos 2023'e kadar gerçekleşen Kur Korumalı mevduat faiz ödemeleri, parasal genişlemeye sebep olarak hacimdeki artışı desteklemiştir. Yılın ikinci yarısında ise, parasal sıkılaştırma ve makro ihtiyati çerçevede sadeleşme kapsamında atılan adımların etkisiyle kur korumalı mevduat hacminde düşüş gerçekleşmiştir. TCMB'nin Kasım 2023'de yayımladığı Finansal İstikrar Raporu'nda Türk lirası mevduatın payının artarken kur korumalı mevduat payının gerilemesinin, finansal istikrarın yanında parasal aktarımı da güçlendirdiği belirtilmiştir.

Sektörün toplam net kârı, 2023 yılsonunda önceki yıla göre %43,76 artış göstermiştir. Pandemi sonrası bu dönemde yakalanabilen bu kârlılık, sektörün öz kaynaklarını desteklerken, sektör oyuncularının uyum kabiliyetini ve yönetsel başarılarını da göstermektedir. Sektörün toplam öz kaynakları ise 2,2 trilyon TL'ye ulaşmıştır. 2023 yılsonu itibarıyla, sektörün takipteki alacak hacmi 191,9 milyar TL

olurken, menkul kıymetler hacminin hızlı bir artışla 3,97 trilyon TL'ye ulaştığı görülmektedir.

2023 yılı sonu itibarıyla 2022 yılına göre, sektörde yıllık kredi büyümesinin %54,0 oranında olduğu görülmektedir. Aynı verilerden, TL cinsinden kredi büyümesinin 2022 yılına göre 2023 yılında %54,5 oranında, YP cinsinden kredi büyümesinin ise %53,1 olduğu görülmektedir. Aynı veri setinde, benzer görünüm mevduat kaleminde de izlenmektedir.

1.4.4.Sektör Büyüklüğü

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun yayımladığı raporlara göre, Türk bankacılık sektörünün toplam aktifleri Ekim 2024 itibarıyla 30.884.697 milyon TL'ye ulaştı. Bu, 2023 yılsonuna göre 7.333.810 milyon TL'lik bir artışı temsil ediyor.

Ekim 2024'te krediler ve menkul kıymetlerin toplam değeri 20.152.372 milyon TL olarak kaydedildi. En büyük varlık kalemini temsil eden krediler 15.143.376 milyon TL'ye ulaşırken, menkul değerler 5.008.996 milyon TL olarak kaydedildi. 2023 yılsonu rakamlarına göre sektör...

- Aktif toplamı %31,1,

- Krediler toplamı %29,7,

- Menkul değerler toplamı %26,7 oranında artmıştır. Bu dönemde kredilerin takibe dönüşüm oranı %1,77 olmuştur.

Bankaların kaynakları arasında en önemli fon kaynağı olan mevduatın, 2023 yılsonuna göre %21,9 oranında artış göstererek 18.105.670 milyon TL'ye ulaştığı görülmektedir.

2023 yılı rakamları ile 2024 yılı aynı dönemi karşılaştırıldığında, toplam özkaynakların %23,5 oranında artarak 2.659.831 milyon TL'ye ulaştığı görülmektedir. Aynı dönemde sektörün net kârı 515.628 milyon TL olarak gerçekleşirken, sermaye yeterliliği standart oranı Ekim 2024 itibarıyla %18,09 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4. 2023-2024 Yılları banka sektör bilgileri

Milyar TL	2023 Ağustos	2024 Ağustos
Aktif	20,332	29,69
Menkul değer	3,486	4,79
Kredi	10,45	14,639
Pasif	20,332	29,69
Mevduat	12,932	17,461
Özkaynaklar	1,861	2,547
%	2023 Ağustos	2024 Ağustos
Net faiz marjı (ortalama aktiflere oranı, yıllık)	4,4	3,7
Karşılıklar (ortalama aktiflere oranı, yıllık)	1,5	1,1
Özel karşılık	0,4	0,5
Genel karşılık	1,1	0,6
Ortalama özkaynak karlılığı (yıllık)	35	28
Ortalama aktif karlılığı (yıllık)	3,3	2,5
Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu	14,7	13
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu	18,7	17
Aktif/özkaynak	10,9	11,7
TGA (özel karşılık öncesi)/Krediler	1,7	1,7
Kredi/mevduat	80,8	83,8
Likidite Yeterlilik Oranı	162	153,1

Kaynak: BDDK TBB

İKİNCİ BÖLÜM

2.PERFORMANS DEĞERLENDİRME VE FİNANSAL PERFORMANS

2.1. Performans Değerlendirme

Bankacılık sektörü de dahil olmak üzere artan rekabetin karakterize ettiği çağdaş iş ortamında, etkili performans ölçüm sistemlerine duyulan ihtiyaç çok önemlidir (Çelen 2014: 43). Finans sektörü, ekonomik büyümeyi ve sanayileşmeyi hızlandırmada etkilidir. Bu bağlamda, bankacılık sektörü çeşitli endüstrilere fon transferini kolaylaştırma, ekonomik kalkınmayı teşvik etme ve finansal istikrarı sağlamada önemli bir rol üstlenir. İyi yapılandırılmış bir bankacılık sektörü, ekonomide büyük mali krizlerin oluşmasını önleme ve ülke ekonomik sisteminin gelişmesine katkı sağlama kapasitesine sahiptir. (Shah ve Jan 2014: 1021). Bu nedenle, bankaların performansını değerlendirmek büyük önem taşımaktadır.

Performans ölçümü, işletme performansını artırmayı amaçlayan stratejik planlara uygun olarak yönetim sürecini şekillendiren, birimlerin, çalışma gruplarının ve bireylerin performansının belirlendiği, değerlendirildiği ve geri bildirim süreci aracılığıyla performans gelişimine katkıda bulunan bir karar destek mekanizmasıdır (Demirarslan 2007: 6). Ölçme, performans kavramının merkezi bir ögesi olarak kabul edilmekte ve teknik bir anlamda, nesnelerin, olayların ve sonuçların özelliklerini temsil eden sembollerle (nitel-nicel, sabit ve karşılaştırılabilir özelliklere sahip ölçü birimleri) ulaşmak için kullanılan bir süreç olarak da tanımlanabilmektedir (Öncü ve diğerleri 2013: 79'dan akt. Nuryyev 2020 :41).

İşletmelerde özellikle belirli periyotlarda finansal performansın ölçülmesi, mevcut finansal durumunun değerlendirilmesi ve gelecekte alınacak kararlarda rehberlik yapması açısından kritik bir öneme sahiptir. Finansal performans ölçümü, planlama ve denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinde kullanılan verileri sağlar. İşletmeler, finansal performanslarını rakip firmaların mali

performanslarıyla karşılaştırarak güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebilmektedir (Özbek 2016: 274'ten akt. Günay ve Kaya 2017: 143).

Firmaların en önemli ekonomik hedeflerinden biri, yaptığı faaliyetlerinden kar elde etmek, büyümek, faaliyetlerini sürdürmek ve piyasada değerini artırmak bulunmaktadır. Artan rekabet ve değişen çevre koşullarına uyum sağlamak amacıyla, firmaların doğru stratejiler belirlemesi, doğru verilerle ve doğru sonuçlar elde etmesi ve belirlediği hedeflere ulaşma yolunda ilerlemesini ve değerlendirmesi için finansal performans ölçüm sistemi ihtiyaç duyulmaktadır (Cenger 2011: 31). Dolayısıyla Finansal performansın doğru bir şekilde ölçülmesi, doğru veri toplama ve bu verilerin etkili bir şekilde analiz edilmesini gerektirmektedir. Performans değerlendirmesi sonrasında olumlu veya olumsuz sonuçlar belirlenmelidir ve olumsuz analizlerin ardından performansı artırmak adına çözümler bulunmalıdır. Performansı iyileştirmek amacıyla, işletmenin kendi kapasitesini doğru bir biçimde belirlemesi ve bu çerçevede rakipleriyle rekabet edebilecek düzeyde performansını artırması önemlidir. (Acar 2003:21'dan akt. Esmer ve Bağcı 2016: 18).

Bir firmanın Performans ölçümü için birden fazla farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler, işletmelerin performanslarını analiz etmelerine ve gelecek planlaması yapmalarına yardımcı olmaktadır. Analik Hiyerarşi Prosesi (AHP), Veri Zarflama Analizi (VZA), TOPSIS ve ELECTRE gibi belirgin performans ölçüm yöntemleri, kullanım amaçlarına göre değişiklik gösterir ve bu amaçlara uygun olarak analizlerde kullanılmaktadır (Esmer ve Bağcı 2016: 18).

Firmanın finansal performansının ölçülmesi için, bilanço ve gelir tablolarındaki kalemler arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkilerin zaman içinde oluşturduğu eğilimlerin analiz edilmesinde kullanılan finansal performans göstergelerine ihtiyaç vardır. Bir işletmenin finansal performansını değerlendirirken, mali tablolardaki mutlak göstergelerin yanı sıra, tablolardaki kalemler arasındaki ilişkiler daha anlamlıdır. Bu nedenle, genellikle iki mutlak performans göstergesi arasında göreceli ilişkileri belirleyen finansal oranlardan yararlanılmaktadır (Akgüç 1998: 20-21; Hendricks ve Vinod 2001: 269-285'ten akt. Bülbül ve Köse 2011: 75).

Finansal performans ölçümünün temel hedefi, işletmenin mali durumu hakkında karar vericilere bilgi sağlamaktır. Finansal analizler, işletme yöneticilerine

sadece gelecekteki kararları konusunda yol göstermekle kalmayıp, bununla birlikte yatırımcılara işletmeyi tanıtip işletme hakkında bilgi vermekte ve kredi kurumlarının kredi kararlarını şekillendirmede rol oynamaktadır. Finansal göstergelerin kullanılması, performans ölçümünde subjektifliği azaltmak ve göstergelerin sonuçları üzerindeki tartışmaları ortadan kaldırmak için etkili bir yol sunmaktadır (Yükçü ve Atağan 2010:28). Finansal performans göstergeleri işletmelerin finansal tablolarındaki kalemler arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkilerin zaman içinde oluşturduğu eğilimlerin analizinde kullanılan ölçütlerdir. Bu göstergeler, işletmelerin mali sağlıklarını değerlendirmek, performanslarını izlemek ve finansal durumlarını anlamak için önemli araçlar sağlamaktadır (Çavuşoğlu 2012: 1).

2.1.1. Performans Kavramı

Performans, organizasyon olarak işletmeyi değerlendirme perspektifiyle düşünüldüğünde, örgütün temel amaçlarını yerine getirme ve belirlenen ölçütleri karşılama sürecini ifade eder. Diğer bir deyişle, bireyin nitelikleri ve yetenekleri, işle ilişkilendirilerek işletme başarısıyla kıyaslanır (Çıbık 2020: 29).

Performans kavramının anlamı farklı bağlamlarda geniş bir yelpazeyi kapsar. Zaman zaman finansal performansa odaklanabilir, bazen politika etkinliğiyle ilgilenebilir ve bazen iş süreçlerinin performansına odaklanabilir. Müşterilerin performans kavramını anlaması, aldıkları ürün ve hizmetlerin kalitesine bağlıdır. Ancak, yukarıda bahsedilenler de dâhil olmak üzere bütün organizasyonun bölümlerini ve işlemlerini ihtiva eden performansın kontrolünün sağlanması gereklidir (Celep 2010: 3). İşletme seviyesinde, bir iş sisteminin performansı belirli bir zaman aralığında elde edilen çıktı veya işin sonucudur. Bu sonuç, işletmenin hedefinin veya görevinin ne derecede yerine getirildiğini ifade etmelidir. Bu bağlamda, performans aynı zamanda işletme hedeflerine ulaşmak için harcanan tüm çabaların değerlendirilmesi şeklinde açıklanabilir (Akal 2005: 17).

İşletmelerde, bireylerin veya işletme birimlerinin performansını ölçmenin yanı sıra, firmanın finansal performansı da önemli bir faktördür. Finansal performansın ölçülmesi, tüm işletmeler için kaçınılmaz bir gereklilik olarak kabul edilir. Bu, işletmelerin varlıklarının devamını sağlamak, kararlar almak ve gelecekteki durumlarını değerlendirmek için finansal tabloları kullandıkları

gerçeğinden kaynaklanır. Dolayısıyla, işletmeler için finansal performansın değerlendirilmesi büyük bir öneme sahiptir (Çıbık 2020: 31).

2.1.2. Performans Değerlendirme Amaçları

Finansal performans, belirli bir dönem içerisinde şirketlerin varlıklarını ne derecede etkin kullandığının ve varlıklarını kullanarak elde ettiği gelirin objektif bir ölçüsüdür (Morara ve Sibindi 2021: 3). Bununla birlikte finansal performans bir şirketin belirli bir dönem içerisindeki mali durumunun da genel bir ölçüsü olarak kullanılabilir. Bu özelliği ile finansal performans, işletmeyi hem geçmiş dönemleri ile hem sektördeki benzer işletmeler veya farklı sektörlerle mukayese etme olanağı sağlayabilmektedir (Pekin 2020: 13).

Bir işletmenin finansal olarak ilk görevi işletme kaynaklarını değer yaratmak için kullanmaktır. Finansal performans bu görevin yerine getirilmesidir. İşletmenin kaynaklarını değer yaratmak için etkin olarak kullanıp kullanmadığını ortaya koyabilmek için gerekli olan bilgiyi finansal performans göstergeleri sunmaktadır (Holbrook 2010:5)

Günümüz koşullarında işletmecilik uygulamaların da değişimler yaşanmaktadır. Bilgi iletişim teknolojilerindeki yenilikler, küreselleşme ile birlikte mal ve hizmetlerin dolaşım hızındaki artış, bu mal ve hizmetlerin teknoloji yoğun üretimi işletmelerin yönetimini zorlaştırmakta ve rekabet ortamını artırmaktadır. Bu yoğun rekabet ortamında işletmelerin varlıklarını sürdürebilmesi, rakipleri karşısında öne çıkabilmesi için uygun performans kriterleri ile verimli bir performans analizi yapmaları ve performanslarını artırıcı adımlar atmaları oldukça önemlidir (Kaya 2021: 63).

Finansal performans ölçümü ile işletmelerin finansal durumu, işletme yatırımlarının kârlılığı ve işletmelerin risk dereceleri ortaya konabilmektedir. Bununla birlikte finansal performans ölçümü ile işletmelerin geçmiş dönem faaliyetleri değerlendirilebilmekte ve geleceğe yönelik doğru yatırım ve finansman kararlarının alınabilmesi için gerekli bilgi sağlanmaktadır (Uygurtürk ve Korkmaz 2012: 96).

İşletmeler tarafından gerçekleştirilecek finansal performans analizleri, işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörde kalıcı olabilmeleri, faaliyetlerinde

sürekliği sağlayabilmeleri, sektördeki diğer işletmeler karşısında rekabet avantajı elde edebilmeleri ve işletme yöneticileri tarafından zayıf yönlerin görülerek güçlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte düzenli aralıklarla yapılacak finansal performans değerlendirmeleri işletmenin kârlılığı, likidite yapısı, işletme kaynaklarının kullanım etkinliği, işletmenin sermaye piyasalarındaki performansı konularında işletme yönetimine, hisse senedi yatırımcılarına, işletme müşterilerine, kredi kuruluşlarına ve diğer yatırımcılara önemli bilgiler sağlamaktadır(Aydın 2020: 165).

Finansal performans analizinin amaçlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Ravinder ve Anitha 2013: 9):

- İşletmenin finansal istikrarını ve sağlamlığını tespit etmek.
- İşletmenin kazanç kapasitesini değerlendirmek.
- İşletmenin stoklarını, sabit varlıklarını tahmin etmek ve değerlendirmek.
- İşletmenin gelecekteki büyüme olasılıklarını tahmin etmek ve belirlemek.
- İşletme kaynaklarının kısa vadeli ve uzun vadeli yükümlülüklerini ödeyebilme gücünü ölçmek.
- İşletme yönetiminin yeterliliğini değerlendirmek.
- İşletmenin zayıf noktalarını tespit etmek ve gerekli düzeltmelerin yapılmasını sağlamak.
- İşletme kayıplarını azaltmak, işletmenin geçmiş ve şimdiki sonuçlarının karşılaştırılarak işletme yöneticilerinin kârlılığı artırıcı kararlar almalarına yardımcı olmak.

2.2. Finansal Performans

Finansal performans, şirketlerin varlıklarını, nakit akışını ve gelir elde etmek için kullandıkları şekli gösterir ve gelecekte izlenmesi gereken politikaları belirlemektedir. Aynı zamanda, şirket içinde olduğu kadar dışındaki paydaşları da etkilemektedir. Özellikle kredi kuruluşları, müşteri şirketlerinin finansal performansını sürekli olarak takip etmek ister. Şirketlerdeki finansal başarılar, sadece

sahipleri veya yöneticileri için değil, aynı zamanda kreditorler için de büyük bir öneme sahiptir (Eş 2013: 23).

Finansal performans kavramı, firmaların düzenli olarak kaydedilen muhasebe kayıtlarına dayanarak geçmişe ait verilere dayalı olarak uygulanan çeşitli analiz yöntemleri sonucunda elde edilen sonuçları yorumlamayı amaçlayan bir süreçtir (Öztürk 2018: 28). Finansal performans kavramı, bir işletmenin belirli bir süre içindeki başarısını ifade eder. Bu kavram içinde sermaye yeterliliği, likidite, verimlilik, kaldıraç, ödeme gücü ve karlılık gibi unsurlar bulunmaktadır. Finansal performans, bir işletmenin sahip olduğu kaynakları etkili bir şekilde yönetmesini ve kontrol etmesini ifade etmektedir (Fatihudin vd., 2018: 8 553).

Finansal performans analizi, mali tablo kalemlerinin birbirleriyle ve mali tablonun bütünüyle olan ilişkilerinin incelenmesini, bu ilişkilerin önceki dönem mali tabloları ve sektördeki diğer işletmelerin mali tablolarıyla karşılaştırılmasını içerir. Belirlenen ilişkiler, işletmenin mevcut durum ve koşulları bağlamında yorumlanır (Kavcıoğlu 2019: 63).

Firmaların finansal performans analizi yapma temel amacı, çalışanların ve yöneticilerin belirlenen hedeflere yönelik olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarmak ve eksiklikleri gidererek belirlenen hedeflere ulaşmalarını teşvik etmektir. Her firma, kendi özgün performans analizini gerçekleştirebilir. Lakin genellikle hesaplanan finansal performans analizleri, müşteri isteklerinin karşılanıp karşılanmadığını değerlendirmek, şirketin genel başarısını ölçmek, faaliyetlerle ilgili bilgilerin kontrolünü sağlamak, firmanın zayıf noktalarını belirlemek ve alınan kararların sağlam verilere dayandırılıp dayandırılmadığını değerlendirmek amacıyla yapılır (Sak 2018: 42).

2.2.1. Finansal Performans Ölçümünün Önemi

İşletmelerin performanslarının değerlendirilmesi, işletmelerin sürdürülebilirliği ve gelecekteki faaliyetlerine devam etme çabaları açısından büyük bir öneme taşınmaktadır. Finansal performans, bu değerlendirmede en önemli performans göstergelerinden biridir (Orhan vd., 2020: 397).

Ayçin (2019)'göre İşletme performansının değerlendirilmesinde en sık başvurulan ölçütlerden biri, finansal performansın incelenmesidir (Ayçin 2019'dan

akt. Orhan vd., 2020: 397). İşletme performansının değerlendirilmesi, işletmenin kuruluş amaçlarına ne ölçüde ulaştığının incelenmesi ifade etmektedir. İşletmelerin başarıları ve sürekli gelişimleri için kritik performans göstergelerini belirlemeleri ve bu göstergeler arasındaki ilişkileri anlamaları önemlidir. Performans, çok yönlü bir kavramdır ve bir bütün olarak değerlendirilebilmesi için birden çok gösterge gereklidir. Kar maksimizasyonu, verimlilik ve büyüme gibi işletmelerin ortak hedefleridir ve bu hedeflere ulaşmalarını etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır (Bayyurt 2007: 577).

İşletme performansı hakkında Kenger'in (2001: 39-43) belirttiği üç temel soruyu soran ve yanıtlayan bir kavramı içermektedir:

1. Şu anda hedeflerimize ve isteklerimize ne kadar yakınız?
2. Potansiyelimizi ne kadar daha iyi bir seviyeye çıkarabiliriz?
3. Hangi alanlarda olmalıyız?

Bu üç ana soru, işletmelerin performansını genel bir çerçevede tanımlayarak, performansın ne olduğunu ifade etmekte ve değerlendirilmeye yönelik alanları ve sınırları belirlemektedir (Kenger 2001: 39-43'ten akt. Üstünel vd., 2017: 7). İşletmedeki performans değerlendirmesi, yöneticilerin doğru kararlar almasını ve işletmenin başarı oranını artırmasını sağlamak yoluyla çok büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, geçmiş faaliyetlerin değerlendirilmesi, işletmenin zayıf noktalarını belirleme ve bunları düzeltme, performansı etkileyen faktörleri saptama, bu faktörleri kontrol etme ve kaynakları buna göre düzenleme, geleceğe yönelik hedeflerin daha gerçekçi bir temele oturtulması ve bu hedeflere daha etkili bir şekilde ulaşma açısından önemli bir rol oynar. Ölçülemeyen bir şeyin geliştirilmesi mümkün değildir, bu nedenle firmanın etkin yönetimi ve geliştirilmesi için belirli performans göstergelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Bayyurt 2007: 578).

Firma performansının değerlendirilmesinde kullanılacak faaliyetlerin belirlenmesi, ölçüm aktivitelerinin gerçekleştirilmesi ve bu ölçümlerin işletme hedeflerine ulaşmak için yönetilmesi oldukça önemlidir. (Gray ve Balmer 1998'dan akt. Abbasova ve Kurtulmuş 2018: 6). Performans değerlendirmesi, stratejik yönetim ve planlama süreçlerinin kritik bir unsuru olarak değerlendirilmelidir.

Planlama aşamasında, örgütün her düzeyinde ulaşmayı hedeflediği noktalar ve amaçlar net bir şekilde belirlenir. Bu hedefler, örgüt genelinde kabul görür ve ulaşmak için gereken stratejiler, yöntemler, programlar, aktiviteler ve etkinlikler etkin bir şekilde belirlenmelidir. (Çakmak ve Ocaklı 2006: 215).

2.2.2. Bankacılıkta Performans Değerlendirmesi

Bankacılık sektörü ulusal ekonomide ve diğer birçok alanda merkezi bir rol oynar; sektördeki başarı ve ilerlemeler bu alanlar üzerinde doğrudan bir etki yaratır. Bankalar genellikle ticari işletmeleri finanse etmek, temel finansal hizmetler sunmak ve ödeme sistemlerine erişimi kolaylaştırmak gibi çok sayıda işlevi yerine getirir (Bakan vd., 2012: 6). Sonuç olarak, bankalar sermaye birikimi, şirket büyümesi ve ekonomik refahın güvence altına alınması açısından ekonomide önemli bir konuma sahiptir. Güçlü ve karlı bir bankacılık sistemi, istikrarlı bir finansal sistem ve daha dayanıklı bir ekonomi kurmada etkilidir ve böylece makroekonomik şokların etkisini azaltır (Taşkın 2001: 289).

Yoğun rekabetin yaşandığı bankacılık sektörü bağlamında, finansal kuruluşlar kaynaklarının kullanımını optimize etmek zorundadır. Kaynak tahsisini belirlemede ve finansal aracılık işlevini yerine getirmede etkili olan bankacılık sisteminin etkinliği ve üretkenliği, ulusal ekonomi için büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bankacılık sektörünün ulusal ekonominin ilerlemesinde merkezi bir rol oynadığı ileri sürülebilir (Ertuğrul ve Karakaşoğlu 2008: 20). Dolayısıyla, finansal hizmetler alanında çok sayıda işlevi yerine getiren ve ulusal ekonomi üzerinde önemli bir etkiye sahip olan bu finansal kuruluşların performansının değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması zorunludur.

Performans ölçümü, tasarruf sahiplerinin paralarını bankalara emanet etmeleri, kredi ilişkisinde bulunan kişi ve kuruluşlar ve banka hissedarları gibi ilgili taraflardan bankanın mali durumu hakkında bilgi edinilmesi açısından da önemlidir. Ayrıca, performans ölçümünden elde edilen içgörüler bankalara hedeflenen büyüme ve karlılığa ulaşma, hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti, çalışanların terfi ve işten çıkarılmaları ile görev ve ücretlendirmenin yeniden tanımlanmasında ilerlemelerini değerlendirme olanağı sağlar (Albayrak ve Erkut 2005: 48-49). Sonuç olarak, performans ölçümü, paydaşlara ilgili bilgileri sağlamanın yanı sıra hedeflenen

amaçlara ne ölçüde ulaşıldığını belirleme ve etkili yönetsel karar almayı kolaylaştırma açısından zorunludur.

2.3.Finansal Performans Analizinde Kullanılan Oranlar

Finansal oran analizi, bir şirketin mali performansını değerlendirmek ve anlamak için oldukça önemli bir araçtır. Bu analiz, finansal tablolardan elde edilen bilgileri çeşitli oranlar aracılığıyla anlamayı hedeflenmektedir. Bu oranların birbirleriyle karşılaştırılmasını içerir ve bu karşılaştırmalar, şirketin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemede yardımcı olmaktadır.

Mali tablolardaki çeşitli kalemler arasında birçok oran hesaplanabilmektedir, ancak mali analistler ve yöneticiler için asıl önemli olan, işletmenin borç ödeme yeteneği, mali sağlığı, faaliyet sonuçları ve ekonomik varlıklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanımını gibi ölçen oranları belirlemektir. Ayrıca, mali tablolardaki kalemler arasındaki matematiksel ilişkileri belirtmek ve oranları hesaplamak, tek başına bir amacı değildir, asıl önemli olan bu oranların anlamını çıkarmak ve değerlendirmektir. (Akgüç 1973: 229). Bu oranlar, işletmenin finansal durumunu anlamak ve performansı hakkında önemli bilgiler sağlamak ve stratejik kararlar almak için önemli bir rehber sağlamaktadır.

Finansal analizde sıklıkla kullanılan oranlar, çeşitli amaçlara yönelik olarak gruplandırılabilir. Finansal durum tablosu ve kapsamlı gelir tablosu verilerini temel olarak yapılan analizlerde, kullanılan oranları dört farklı kategoride incelemek mümkündür (Öztürk 2022: 15-16).

- Likidite Oranları
- Faaliyet Oranları
- Borç Oranları (Kaldıraç, Mali Yapı Oranları)
- Karlılık Oranları

2.3.1. Likidite Oranları

Likidite, bir şirketin varlıklarını en az maliyet ve en hızlı şekilde nakde dönüştürebilme kabiliyetini ifade eder (Gerşil ve Palamutçuoğlu 2016: 59). Likidite oranları, bir şirketin kısa vadeli borçlarını ödeyebilme kapasitesini belirlemek için kullanılır. Bu oranlar, şirketin dönen varlıkları ile kısa vadeli borçları arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi hedefler. Bu bağlamda, şirketin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün değerlendirilmesine yardımcı olur (Savcı 2009: 189). Likidite oranları, bir işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme kapasitesini göstermektedir. Bu oranlar, işletmenin bilançosundaki dönen varlık kalemleri ile kısa vadeli borç kalemleri arasındaki oranlamayı kullanarak hesaplanır. Nakde dönüştürülebilir varlıkların likiditesi yüksek olduğunda bahsedilebilir ki bu durum varlık likiditesini ifade etmektedir. Benzer şekilde, işletmelerin vadesi gelen borçları kolayca ödeyebilme yeteneği olduğunda firma likiditesinden söz edilebilir. Dönen varlık kalemlerinin likiditesi, duran varlık kalemlerine kıyasla daha yüksek olduğundan, bu varlıkların daha hızlı bir şekilde paraya dönüştürülebilme yeteneğinden kaynaklanmaktadır (Dağlı 2001: 24).

2.3.2. Cari oran

Cari oran, işletmenin kısa vadeli borçları, dönen varlıklar tarafından karşılanabilme yeteneğini yansıtan bir ölçüdür. Cari oran aynı zamanda işletmenin çalışma sermayesi olarak da adlandırılmaktadır (Koşar 2020: 41).

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Cari oran, kısa vadeli borçları ödeme yeteneği olarak tanımlanır ve genellikle 2'nin üzerinde olması beklenir (Ercan ve Ban 2008: 37). Ancak, ideal oranın sektörden sektöre değişebileceği unutulmamalıdır. Bazı sektörlerde cari oranın 2 olması uygun olabilirken, diğer sektörlerde bu oranın 2 olması işletme için yetersiz olabilir (Akgüç 1998: 23-27). Gelişmiş ülkeler için ideal oran genellikle 2 olarak kabul edilirken, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde cari oranlar genellikle düşük olabilmektedir, çünkü bu tür ülkelerde ana borçlanma kaynağı genellikle kısa vadeli banka kredileridir (Aydın vd., 2012: 88). Gelişmekte olan ülkelerde, bankalar genellikle kısa vadeli krediler sağlamayı tercih ederken, işletmelerin banka kredileri

dışında finansman ve sermaye temini için sınırlı olanakları bulunmaktadır (Balçıklı 2022: 77).

2.3.3. Asit test oranı

İşletmelerin stoklarının likide dönüşümü genellikle yavaş olur. Bu durumda, stokların likide dönüşümünü artırmak için ek gayret gereklidir. Bu nedenle, firmanın stok değeri, stoklar hariç dönen varlıklarının kısa vadeli yükümlülüklerini karşılayıp karşılamadığını değerlendirmek için asit test oranı kullanılarak incelenir. Bu oran, firmanın stoklar hariç dönen varlıkları ile kısa vadeli yükümlülüklerini karşılayıp karşılamadığını değerlendirmek amacıyla kullanılır. Cari orana binaen asit test oranı, vadesi kısa olan borçların ödeme durumunu daha hassas bir biçimde yansıtmaktadır. Bu oranın 1'den büyük olması, şirketin borç ödeme kapasitesinin arzu edilen düzeyde gerçekleştiğini gösterir (Erdemir 2019: 44).

$$\text{Asit Test Oranı} = \frac{(\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar})}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Stokların, dönen varlıklar içinde en düşük likiditeye sahip olduğu varsayılır ve eğer satışlar yavaşlarsa, stoklar beklenildiği gibi nakde dönüştürülemeyebilir. Ayrıca, stokların tasfiye edilmesi durumunda işletmenin zarar görmesi ihtimali oldukça yüksektir. Bu sebeple, asit test oranı, işletmenin stok satışlarına bağlı olmaksızın kısa vadeli borçları ödeme kabiliyetini ölçmektedir (Brigham ve Houston 2009: 88).

2.3.4. Nakit Oran

Nakit oranı, nakit ya da nakit benzeri varlıkların yanı sıra, anlık değerlere ve geçici yatırımlara dönüştürülebilen ya da her zaman satılabilir potansiyele sahip olan menkul kıymetin kısa vadedeki borcu karşılama kapasitesini gösteren bir orandır (Anbarcı 2023: 39). Nakit oranı, cari oran ve asit test oranına göre daha hassas bir şekilde, firmanın acil durumlarda kısa vadeli borç ödeme gücünü gösterir. Bu oran, birinci derecede likiditeyi yansıtarak, firmanın faaliyetlerinden, stok satışlarından ve fon girişlerinden kaynaklanan kısa vadeli borçlarını ödeyememe durumunda kullanılabilecek banka hesapları, kasadaki nakit, nakde dönüşebilecek menkul

kıymetler ve finansal yatırımların, kısa vadeli borçları ne kadar karşılayabileceğini gösterir (Aldalou 2018).

$$\text{Nakit Oran} = \frac{\text{Hazır Değerler}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Nakit oranının %20'nin altına düşmesi, firmanın finansal açıdan zor durumda olduğunu ve muhtemelen kredi bulma ihtiyacı olabileceğini işaret eder. Bu nedenle, nakit oranının %20'nin altına düşmesi istenmeyen bir durumdur. Ayrıca, nakit oranının yüksek olması da firmanın sürekli nakit fazlasına sahip olmadığını ve nakdin etkili bir şekilde değerlendirilemediğini gösterdiğinden istenmeyen bir durumdur (İtik 2021: 1641).

2.3.5. Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları, firmanın sahip olduğu ve faaliyetlerini sürdürmek için kullandığı ekonomik varlıkların etkin ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını ölçmekte kullanılmaktadır. Diğer oran gruplarının yorumunu destekleyerek, varlık toplamı veya varlık kalemleri ile satışlar arasında ilişkiler kurar. Bu oranlar, varlıkların kullanımındaki etkinlik derecesini gösteren ölçütlerdir ve "Verimlilik Oranları", "Devir Hızı" veya "Dönüşüm Katsayısı Oranları" olarak da adlandırılabilir (Aydoğdu 2010: 71). Başka bir deyişle, Faaliyet oranları, işletmelerin varlık yönetimi ve varlıklara ne kadar yatırım yaptığını gösteren finansal oranlardır. Bu oranlar, işletmenin varlık kullanımını ve yatırım stratejilerini değerlendirmeye yönelik önemli bir araçtır (Sarıslan ve Erol 2008: 193'ten akt. Bülüç vd., 2017: 272).

"Devir hızı oranları" olarak da adlandırılan faaliyet oranları, varlıkların etkin bir şekilde kullanıldığını gösterir ve yüksek değerler, varlıkların hızlı bir devir sürecine sahip olduğunu ifade etmektedir (Okka 2009:106'dan akt. Bülüç vd., 2017: 272). Faaliyet oranları arasında stok devir hızı, alacak devir hızı, alacakların tahsil süresi, ticari borçları ödeme süresi, hazır değer devir hızı, toplam varlık devir hızı ve öz kaynak devir hızı gibi çeşitli oranlar yer almaktadır (Bülüç vd., 2017: 272).

2.3.6. Alacak Devir Hızı

Alacak devir hızı, bir firmanın alacaklarını ne kadar zaman içinde tahsil edildiklerini göstermektedir (Gümüş vd., 2017: 5). Başka bir deyişle, işletmenin alacaklarını hangi ölçüde etkin bir şekilde yönettiğini ve bir yıl içinde alacakların kaç kere tahsil ettiğini gösterir, alacak devir hızı kredili satışların ticari alacaklara bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır. Ancak eğer kredili satış rakamları bulunmamışsa yerine net satışlar kullanılmaktadır. (Okka 2013: 123).

$$\text{Alacak Devir Hızı} = \frac{\text{Kredili Satış Tutarı}}{\text{Ticari Alacaklar}}$$

Alacakların devir hızı, alacakların tahsil edilebilirlik ve dolaşım yeteneğini gösteren kıymetli bir metriktir. Bu oran aynı zamanda firmanın cari oranının yeterli olup olmadığını değerlendirmede kullanılan tamamlayıcı bir ölçü olarak işlev görmektedir (Akgüç 1973: 251).

2.3.6. Stok Devir Hızı

Stok devir hızı oranı; stok kalemlerinin üretim faaliyetinde tükenme süresini veya satış hasılatına dönüşme hızını, ortalama bir hesaplamayla ölçen bir orandır. Başka bir ifadeyle, stokların belirli bir dönem içinde kaç kez yenilendiğini gösteren bir orandır, stokların dolaşım hızını değerlendirmeye yönelik önemli bir gösterge sunmaktadır. Ticaret işletmelerindeki stoklar, satılmak üzere alınan mallardan (ticari maldan) oluşmaktadır. Bu bağlamda, stok devir hızı oranı, ticari malın ne kadar sürede satış hasılatına dönüştüğünü gösterir (Akdoğan ve Tenker 2001: 625). Stok devir hızı oranı şu şekilde ifade edebiliriz:

$$\text{Stok Devir Hızı} = \frac{\text{Satılan Malın Maliyeti}}{\text{Ortalama Stoklar}}$$

Formüldeki ortalama stoklar, dönem başı ve dönem sonu stoklarının toplamının ikiye bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Stok devir yükselmesi genellikle işletmenin daha çok etkin stok yönetimini yansıtır. Ancak, bu durum aynı zamanda stokların sıkça tükenmesine de işaret edebilmektedir. Diğer tarafa Stok devir hızının görece düşük olması, stokların yavaşça hareket ettiğini veya işletmenin belirli ürünlerinin talebinin azaldığını veya modasının geçtiğini ifade edebilmektedir (Berk 2000: 46).

2.3.7. Aktif Devir Hızı

Aktif devir hızı oranı, bir işletmedeki bütün olarak yapılan faaliyetleri ölçmeye kullanılan bir orandır, net satışların aktif toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır: (Sözbilir vd., 2018: 138).

$$\text{Aktif Devir Hızı} = \frac{\text{Net Satışlar}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

Sonuç, bir firmanın aktif toplamının satışlarına oranla olan verimliliğini yarayan bir orandır, sonucun genelde sanayi işletmeleri için 2 ile 4 arasında olmalıdır. Ticaret işletmeleri için ise bu oranın daha yüksek olması beklenir. Eğer bu oran düşükse, işletme kapasitesinin o yıl içinde düşük olduğu anlaşılabilir (Sözbilir vd., 2018: 138).

2.3.8. Ticari Borç Devir Hızı

Ticari borçlar devir hızı oranı, firmanın kredili alımların bir yılda kaç defa ödendiğini ifade eder. İşletmenin ticari borç devir hızını bulunması için kredili alımların toplam miktarını bilmek gereklidir. Bu oranın büyük olması, işletmenin kredili alımlara öncelik verdiğini, kredi vadelerinin uzun olduğunu veya ödeme sıkıntısı içerisinde bulunduğunu ifade etmektedir. (Okka 2015: 107). Oran şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$\text{Ticari Borçlar Devir Hızı} = \frac{\text{Kredili Alımlar}}{\text{Ortalama Ticari Borçlar}}$$

2.3.9. Karlılık Oranlar

Kredili Alımlar Ortalama Ticari Borçlar Kârlılık oranları, şirketlerin faaliyet sonuçlarının başarısını ölçmeye kullanılan önemli Oranlardır. Bu oranlar, işletme sahipleri ve potansiyel yatırımcılar tarafından dikkate alınması gereken belirleyici oranlardır (Can ve Özen 2021: 377). Diğer bir tanımla, Karlılık oranları, bir işletmenin belirli bir dönemde elde ettiği gelir ve faaliyet sonuçlarını ölçen finansal göstergelerdir. Bu oranlar, işletmenin yönetiminin faaliyet etkinliğini ve mali performansını değerlendirmek için kullanılmaktadır. İşletmenin gelirleri, giderleri ve kârı üzerinden çeşitli oranlar hesaplanarak işletmenin karlılığına dair bir analiz sunulmaktadır. Karlılık oranları hem işletmenin kârlılığını detaylı bir şekilde analiz

eder, hem de işletmelerin rekabet gücünü değerlendirmede önemli bir rol oynar. Rekabet karşısında başarılı olabilmek için bir işletmenin kârlılık düzeyi önemlidir. (Ayan 2016: 24). Daha doğru bir ölçme yapabilmek için, aynı sektörde faaliyet gösteren farklı işletmelerin veya aynı işletmenin farklı dönemlerinin karşılaştırılması tercih edilmektedir (Yaman 2008: 246).

2.3.10. Aktif Karlılık Oranı

Yöneticilerin işletme ve yatırım faaliyetlerine dair kararlarını destekleyen önemli oranlardan biri, aktif karlılık oranıdır (Rogova 2014: 165'ten akt. Sümege 2023: 25). Aktif Karlılık Oranı, karar alma süreçlerine etki eden önemli bir orandır ve kar ile varlık arasındaki ilişkiyi açıkça göstermektedir. Bu oran, işletme performansını değerlendirmede ve stratejik yönetim kararlarına rehberlik etmede kullanılmaktadır. Aktif Karlılık Oran'ının formülü şu şekildedir: (Sümege 2023: 25).

$$\text{Aktif Karlılığı Oranı} = \frac{\text{Dönem Net Karı}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

Aktif karlılık oranı, bir işletmenin net kârını toplam varlıklarına oranlayarak elde edilen bir finansal orandır. Bu oran, işletmenin varlıkları üzerinden elde ettiği karı ölçer ve işletmenin varlık kullanımını ne kadar etkili bir şekilde gerçekleştirdiğini göstermektedir.

2.3.11. Brüt Kar Marjı

Brüt kâr marjı, bir işletmenin satış fiyatlarından maliyetleri çıkardıktan sonra elde ettiği brüt karın, net satış hasılatına oranlanmasıyla belirlenen bir orandır. Bu oran, işletmenin brüt kârlılığını ve satış karının net satışlara olan etkisini gösterir. Yüksek brüt kâr marjı, işletmenin ürün veya hizmetlerini maliyet etkili bir şekilde ürettiği ve satış fiyatlarını başarılı bir şekilde belirlediği anlamına gelmektedir. Düşük marjlar ise maliyet artışını veya satış fiyatlarında düşüşü gösterebilmektedir. (Akarçay 2001: 133).

$$\text{Brüt Kar Marjı} = \frac{\text{Brüt Kar}}{\text{Net Satışlar}}$$

2.3.12. Net Kar Marjı

Oranı Akarçay (2001)' de yaptığı çalışmasında, “karlılığı daha özet değerlendirmede kullanılan bir başka ölçü de net kâr marjıdır” olarak tanımlamıştır. (Akarçay 2001: 133).

Başka bir açıklamayla, firmanın faaliyetlerinden kaynaklanan net karlılığı hakkında bilgi sağlar. Bu ölçüt, işletmenin ana hedefi dışındaki faaliyetlerden gelen tüm faaliyet dışı gelir ve kar unsurlarını, aynı zamanda faaliyet dışı gider ve zararları içermektedir. Eğer firma bir sermaye firması ise, vergiler de net kar hesaplamasında dikkate alınmaktadır ve elde edilen net kar, vergi sonrasındaki karı olarak temsil etmektedir (Akdoğan ve Tenker 2001: 636). Söz konusu oran, aşağıdaki şekilde hesaplanır:

$$\text{Net Kar Marjı} = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Net Satışlar}}$$

2.3.13. Öz Kaynak Karlılık Oranı

Net Kar / Net Satışlar / Net Kar / öz kaynak oranı: Bu oran, firmanın ortaklar tarafından tahsis edilen kaynakların ne kadar veya ne ölçüde etkili ve verimli bir şekilde kullanıldığını belirlemek için hesaplanmaktadır. Söz konusu oran İşletmenin öz kaynak karlılığını yansıtır ve bu oranın yüksek bir değer olması olumlu bir durumu ifade etmektedir. (Lazol ve Çabuk 2010: 228). Oran, net karın, öz kaynak bölünmesi yoluyla elde edilir, aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$\text{Öz Kaynak Karlılık Oranı} = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Öz Kaynaklar}}$$

3.BÖLÜM

3.BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FİNANSAL PERFORMANS ANALİZİ

3.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Ticari Bankaların ÇKKV Yöntemleri ile Performans Değerlendirmesi

Çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların performansını belirlemek için MEREC, LOPCOW ve CRADIS yöntemlerinden oluşan hibrit bir model kullanılmıştır. Önerilen hibrit model doğrultusunda kriterlerin önem ağırlıklarının belirlenmesinde MEREC ve LOPCOW yöntemleri kullanılırken, bankaların performanslarının değerlendirilmesinde CRADIS yönteminden yararlanılmıştır. Bankaların performans skorları hesaplandıktan sonra elde edilen sonuçların tutarlılığı duyarlılık analizi ile test edilmiştir. Bu bölümde ilk olarak MEREC, LOPCOW ve CRADIS yöntemlerinin uygulama aşamalarına ilişkin bilgiler verilecektir. Daha sonra analizde kullanılan veri seti ve alternatifler tanıtıldıktan sonra, bankaların performansını değerlendirmek amacıyla yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

3.1.1. MEREC Yöntemi

MEREC yöntemi Keshavarz-Ghorabae ve diğerleri tarafından 2021 literatüre tanıtılmıştır. Aşağıdaki bölüm MEREC prosedürünün matematiksel adımlarını açıklamaktadır (Işık 2022: 366; Ecer ve Pamucar 2022: 5; Ghorabae ve diğerleri 2021: 8):

Adım 1: Alternatif ve kriterleri içeren bir karar matrisi oluşturulur. Karar matrisinin elemanlarının sıfırı aşması zorunludur. Negatif değer bulunması halinde, uygun bir teknik kullanılarak pozitif bir değere dönüştürülmesi zorunludur.

$$X = \begin{bmatrix} X_{11} & \dots & X_{1j} & \dots & X_{1n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ X_{m1} & \dots & X_{mj} & \dots & X_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

Adım 2: Eşitlik (2) yardımıyla karar matrisi normalize edilir.

$$n_{ij}^x = \begin{cases} \frac{\min_{x_{ij}}}{x_{ij}} & \text{fayda kriteri} \\ \frac{x_{ij}}{\max_{x_{ij}}} & \text{maliyet kriteri} \end{cases} \quad (2)$$

Adım 3: (3) nolu eşitlik vasıtasıyla alternatiflere ait genel performans değeri (S_i) belirlenir.

$$S_i = \ln \left(1 + \left(\frac{1}{m} \sum_j |\ln(n_{ij}^x)| \right) \right) \quad (3)$$

Adım 4: Eşitlik (4) kullanılarak her bir kriterin kriter kümesinden sırasıyla çıkarılarak alternatiflerin performansı (S'_{ij}) hesaplanır

$$S'_{ij} = \ln \left(1 + \left(\frac{1}{m} \sum_{k, k \neq j} |\ln(n_{ik}^x)| \right) \right) \quad (4)$$

Adım 5: Eşitlik (5) kullanılarak mutlak sapmaların toplamı (E_j) hesaplanır. 3. ve 4. adımlardan elde edilen değerler daha sonra kriterin kendisi üzerindeki kaldırma etkisini belirlemek için kullanılır.

$$E_j = \sum_i |S'_{ij} - S_i| \quad (5)$$

Adım 6: Kriter ağırlıkları Eşitlik 6 vasıtasıyla hesaplanır.

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_k E_k} \quad (6)$$

3.1.2. LOPCOW Yöntemi

LOPCOW yöntemi, Ecer ve Pamucar tarafından 2022 yılında akademik literatüre kazandırılan çağdaş bir nesnel kriter ağırlıklandırma tekniğidir. Yöntem, her kriter için standart sapma ve yüzde değerlerinin hesaplanmasına dayanmaktadır ve söz konusu kriterler için ağırlıklandırmaların nesnel olarak hesaplanmasını sağlar. Yöntemin uygulama aşamaları aşağıdaki gibidir (Ecer ve Pamucar 2022: 4-5):

Aşama 1: Çok sayıda alternatifin ve bir dizi ölçütün bulunduğu karar verme problemleri bağlamında ilk aşamada başlangıç karar matrisi oluşturulur.

$$X = \begin{bmatrix} X_{11} & \dots & X_{1j} & \dots & X_{1n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ X_{m1} & \dots & X_{mj} & \dots & X_{mn} \end{bmatrix} \quad (7)$$

Aşama 2: Yöntemin bu aşamasında, başlangıç karar matrisinin elemanları, Denklem (8) (maliyet tarafı) ve Denklem (9) (fayda tarafı) yardımıyla normalize edilir.

$$r_{ij} = \frac{X_{max} - X_{ij}}{X_{max} - X_{min}} \quad (8)$$

$$r_{ij} = \frac{X_{ij} - X_{min}}{X_{max} - X_{min}} \quad (9)$$

Aşama 3: Yöntemin bu aşamasında, her kriterin yüzde değerleri (PV) hesaplanır. Bu adımda, ortalama kare değeri, her kriterin standart sapmalarının yüzdesi olarak hesaplanır. Bu, verinin boyutundan kaynaklanan boşluğu ortadan kaldırmaya yarayan Denklem (10) yardımıyla elde edilir.

$$PV_{ij} = \left| \ln \left(\frac{\sqrt{\frac{\sum_i^m r_{ij}^2}{m}}}{\sigma} \right) \cdot 100 \right| \quad (10)$$

Aşama 4: Son aşamada, her kriter için objektif önem düzeyleri Denklem (11) yardımıyla hesaplanır.

$$W_j = \frac{PV_{ij}}{\sum_{i=1}^n PV_{ij}} \quad (11)$$

3.1.3. Ortak Ağırlıklandırma Yöntemi

MEREC ve LOPCOW yöntemlerinden elde edilen kriter ağırlıkları Denklem (12) yardımıyla birleştirilir (Işık 2022: Zavadskas & Podvezko, 2016).

$$W_{j,birleştirilmiş} = \frac{W_{j,MEREC} W_{j,LOPCOW}}{\sum_{j=1}^m W_{j,MEREC} W_{j,LOPCOW}} \quad (12)$$

3.1.4. CRADIS Yöntemi

Puska ve ark. (2022) tarafından öncülük edilen CRADIS yöntemi, alternatiflerin hem ideal hem de anti-ideal çözümden sapmalarını belirleme amacıyla geliştirilmiştir. TOPSIS, MARCOS ve ARAS yöntemlerine ait adımları birleştirerek geliştirilen bir yöntemdir. CRADIS yönteminin uygulanmasında aşağıdaki adımlar yer almaktadır (Puska ve ark. 2022: 11204):

Adım 1: MEREC yönteminin birinci adımında gösterildiği gibi karar matrisi oluşturulur.

Adım 2: Karar matrisi fayda yönlü kriterler için Eşitlik (13), maliyet yönlü kriterler için Eşitlik (14) uygulanarak normalize edilir.

$$n_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{jmaks}} \quad (13)$$

$$n_{ij} = \frac{x_{jmin}}{x_{ij}} \quad (14)$$

Adım 3: Normalize karar matrisinin ağırlıklandırılması

$$v_{ij} = n_{ij} \cdot w_j \quad (15)$$

Adım 4: İdeal çözüm, ağırlıklı karar matrisinde v_{ij} 'nin en büyük değerinin bulunmasıyla elde edilir ve anti-ideal çözüm ise, ağırlıklı karar matrisinde v_{ij} 'nin en küçük değerini ifade eder.

$$t_i = \max v_{ij} \quad (16)$$

$$t_{ai} = \min v_{ij} \quad (17)$$

Adım 5: Hem ideal hem de anti-ideal çözümlerden sapmaların hesaplanması sırasıyla Denklemler (18) ve (19) ile yapılır.

$$d^+ = t_i - v_{ij} \quad (18)$$

$$d^- = v_{ij} - t_{ai} \quad (19)$$

Adım 6: Alternatiflerin ideal ve ideal olmayan çözümlerden sapma derecesinin hesaplanması, sırasıyla Denklem (20) ve (21)'in kullanılmasıyla gerçekleştirilir.

$$s_i^+ = \sum_{j=1}^n d^+ \quad (20)$$

$$s_i^- = \sum_{j=1}^n d^- \quad (21)$$

Adım 7: Her alternatif için optimal alternatiflerden sapmalara göre fayda fonksiyonunun hesaplanması.

$$K_i^+ = \frac{s_0^+}{s_i^+} \quad (22)$$

$$K_i^- = \frac{s_i^-}{s_0^-} \quad (23)$$

s_0^+ = En iyi alternatif, ideal çözüme en yakın olan

s_0^- = En iyi alternatif, ideal olmayan çözüme olan maksimum uzaklığı ile tanımlanır.

Adım 8: Alternatiflerin fayda değerlerinden ortalama sapmalarının hesaplanmasıyla alternatiflerin sıralaması belirlenir.

$$Q_i = \frac{K_i^+ + K_i^-}{2} \quad (24)$$

Q_i değeri en yüksek olan alternatif en iyi alternatif olarak kabul edilir.

3.1.5. BORDA Sayım(BC) Yöntemi

Jean-Charles de Borda (1781) tarafından önerilen BC sıralama toplama yöntemi, alternatiflerin ilk sıralama sonuçlarından minimum sapma ile optimum alternatif öncelik sıralarını elde etmek için yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. BC'nin işlem adımları aşağıda verilmiştir (Biswas vd., 2022; Işık vd., 2024).

Adım 1: M alternatifli bir karar probleminde farklı yıllar için alternatiflerin nihai sıralarının belirlenmesi.

Adım 2: BC yaklaşımına bağlı olarak her bir alternatife puan verilmesi. Borda kuralı dikkate alınarak alternatiflere en iyiden en kötüye doğru (m-1), (m-2), (m-3) vb. puanlar verilir. Bu işlem her yıl için ayrı ayrı gerçekleştirilir.

Adım 3: Her alternatif için BC puanlarının alınması. Burada, tüm yıllar boyunca her bir alternatif için BC puanlarının toplamı toplam BC puanını verir.

Adım 4: Alternatiflerin toplam BC puanlarına göre sıralanması. Alternatifler, toplam Borda puanları dikkate alınarak en yüksekten en düşüğe doğru sıralanır. Sonuç olarak, en büyük BC puanına sahip alternatif en iyi alternatif olarak belirlenir.

3.2. Veri Seti

Türkiye Bankalar Birliği(TBB) tarafından yayınlanan rapora göre Haziran 2024 itibarıyla Türk bankacılık sektöründe 34 mevduat bankası faaliyet göstermektedir. Çalışma kapsamına Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan aktif büyüklüğüne göre bankalar sıralamasında ilk 10'da yer alan bankalar dahil edilmiştir (TBB, Banka, Çalışan ve Şube Sayıları Raporu, 2024). Söz konusu bankaların performans değerlendirmesinde bankalara ait 2019-2023 dönemi verileri

analiz kapsamında ele alınmıştır. Veriler çalışmaya dahil edilen bankaların yayınladıkları faaliyet raporları ve TBB tarafından yayınlanan rapor ve istatistiklerden derlenmiştir. Çalışma kapsamına dahil edilen bankalar aşağıda Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Çalışma Kapsamına Dahil Edilen Bankalar

Banka	Kod
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	B1
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	B2
Türkiye İş Bankası A.Ş.	B3
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	B4
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	B5
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	B6
Akbank T.A.Ş.	B7
QNB Finansbank A.Ş.	B8
Denizbank A.Ş.	B9
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	B10

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının performans değerlendirilmesinde kullanılan kriterler ve nitelik yönleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 6. Performans Değerlendirme Göstergeleri

Kriter	Kısaltma Kodu	Yön
Toplam Aktifler	PDK1	Maksimum
Özkaynaklar	PDK2	Maksimum
Mevduat	PDK3	Maksimum
Krediler	PDK4	Maksimum
Donuk Alacaklar/Toplam Krediler	PDK5	Minimum
Net Dönem Kar/Zarar	PDK6	Maksimum
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	PDK7	Maksimum

Türk bankacılık sektörü içerisinde faaliyette bulunana mevduat bankalarının performansını değerlendirmek amacıyla kullanılacak kriterlere ulusal ve uluslararası literatür incelemesi ile karar verilmiştir (Wanke vd., 2016: 216; Akbulut 2020: 174; Yazdi vd., 2020:1713; Şimşek 2022: 453; Yurttadur vd., 2022: 17).

3.2.1. MEREC Yöntemi Sonuçları

Tez kapsamında 2019-2023 dönemi için 5 yıllık dönemi içeren bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde MEREC yönteminin tezde ele alınan mevduat bankalarının 2019 yılı verileri için uygulama adımları sunulmuştur.

Söz konusu bankaların 2019 yılı verilerinden oluşan başlangıç karar matrisi Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Başlangıç Karar Matrisi

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	649756191	70064542	447250973	447982751	2,83	6186888	17,02
B2	419425553	33026273	251530899	292091050	5,93	2802291	16,61
B3	434744508	54623874	264021881	269075887	6,53	3757628	17,87
B4	457045401	32196826	297734176	309208101	5,15	1720309	14,33
B5	391152270	53765666	248751091	251165373	6,89	6158841	19,57
B6	411195020	41191580	231071697	10495772	7,60	3600060	17,81
B7	351448288	51541375	214848036	192603405	7,29	4087953	20,97
B8	174191765	15475000	9914694	111425018	6,95	1959959	15,73
B9	156478028	17719848	10029892	105800627	10,45	1336113	17,69
B10	107350168	9720574	72194328	69218035	5,99	1070354	16,95

Karar matrisi elemanları Eşitlik (2) ile normalize hale getirilmiş ve normalize karar matrisi Tablo 8’te sunulmuştur.

Tablo 8. Normalize Karar Matrisi

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	0,165	0,139	0,022	0,023	0,271	0,173	0,842
B2	0,256	0,294	0,039	0,036	0,567	0,382	0,863
B3	0,247	0,178	0,038	0,039	0,625	0,285	0,802
B4	0,235	0,302	0,033	0,034	0,493	0,622	1,000
B5	0,274	0,181	0,040	0,042	0,659	0,174	0,732
B6	0,261	0,236	0,043	1,000	0,727	0,297	0,805
B7	0,305	0,189	0,046	0,054	0,698	0,262	0,683
B8	0,616	0,628	1,000	0,094	0,666	0,546	0,911
B9	0,686	0,549	0,989	0,099	1,000	0,801	0,810
B10	1,000	1,000	0,137	0,152	0,573	1,000	0,846

Her alternatif için genel performans değeri (S_i) (3) numaralı eşitliğin uygulanmasıyla elde edilmiştir. İlgili değerler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Toplam Performans Değerleri

Alternatifler	S_i
B1	0,210
B2	0,299
B3	0,275
B4	0,328
B5	0,263
B6	0,393
B7	0,277
B8	0,493
B9	0,533
B10	0,514

Kriterlerin her birinin ayrı ayrı kriter grubundan çıkarılması ile alternatiflerin S'_{ij} değerleri (4) numaralı eşitlik yardımıyla hesaplanmıştır. İlgili değerler Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. S'_{ij} Değerleri

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	0,211	0,190	0,042	0,034	0,190	0,097	0,046
B2	0,142	0,159	0,068	0,056	0,116	0,046	0,061
B3	0,149	0,108	0,062	0,057	0,101	0,004	0,068
B4	0,127	0,158	0,069	0,072	0,101	0,093	0,069
B5	0,088	0,031	0,115	0,109	0,142	0,026	0,129
B6	0,137	0,149	0,079	0,044	0,087	0,026	0,073
B7	0,121	0,058	0,075	0,053	0,088	0,029	0,091
B8	0,228	0,226	0,171	0,018	0,121	0,104	0,160
B9	0,216	0,241	0,173	0,031	0,172	0,105	0,146
B10	0,067	0,067	0,194	0,205	0,037	0,048	0,089

Eşitlik (5)' te gösterildiği gibi S_i ve S'_{ij} değerleri ile kriterlerin karar matrisinden çıkarılma etkisinin alternatiflerin genel performansında yarattığı etki (E_j) hesaplanmıştır. İlgili değerler Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Mutlak Sapmaların Toplamı

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
E_j	2,102	2,197	2,538	2,907	2,430	2,894	2,652

Eşitlik (6) kullanılarak MEREC yöntemine göre kriterlere ait objektif önem ağırlıkları hesaplanmıştır. İlgili değerlere Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 12. MEREC Yöntemi Kriter Ağırlıkları (2019)

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
W_j	0,1186	0,1240	0,1432	0,1641	0,1372	0,1633	0,1496

Tablo 12’de sunulan MEREC yöntemi sonuçlarına göre mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde değerlendirme kriterlerinin önem düzeyleri $K4>K6>K7>K3>K2>K1$ şeklindedir.

MEREC yöntemine ait 2019 yılı verileri için gösterilen uygulama adımları 2019-2023 dönemi verileri için ayrı ayrı uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. MEREC Yöntemi 2019-2023 Dönemi Kriter Ağırlıkları

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
2019	0,1186	0,1240	0,1432	0,1641	0,1372	0,1633	0,1496
2020	0,1253	0,1358	0,1474	0,1469	0,1369	0,1547	0,1528
2021	0,1344	0,1398	0,1411	0,1420	0,1482	0,1513	0,1432
2022	0,1211	0,1246	0,1363	0,1424	0,1536	0,1623	0,1597
2023	0,1362	0,1394	0,1449	0,1438	0,1358	0,1662	0,1338

Tablo 13 incelendiğinde MEREC yöntemine göre 2019 yılında mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde en etkili kriterin K4 olduğu görülmektedir. Geri kalan tüm yıllarda ise ağırlığı en yüksek kriterin K6 olduğu belirtilmiştir. MEREC yöntemi sonuçları incelendiğinde mevduat bankalarının performansı üzerinde genel olarak en az etkiye sahip kriterin K1 kriteri olduğu ifade edilebilir.

3.2.2. LOPCOW Yöntemi Sonuçları

LOPCOW yönteminin ilk adımında mevduat bankalarının 2019 yılı verilerini içeren Tablo 7’de gösterilen başlangıç karar matrisi oluşturulmuştur. Daha sonra Eşitlik (8) ve (9) kullanılarak başlangıç karar matrisi elemanları normalize edilmiştir. Normalize karar matrisi Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. LOPCOW Yöntemi Normalize Karar Matrisi

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,405
B2	0,575	0,386	0,552	0,644	0,594	0,338	0,344
B3	0,604	0,744	0,581	0,591	0,515	0,525	0,532
B4	0,645	0,372	0,658	0,683	0,696	0,127	0,000
B5	0,523	0,730	0,546	0,550	0,468	0,995	0,788
B6	0,560	0,522	0,506	0,000	0,374	0,494	0,524
B7	0,450	0,693	0,469	0,416	0,415	0,590	1,000
B8	0,123	0,095	0,000	0,231	0,459	0,174	0,211
B9	0,091	0,133	0,000	0,218	0,000	0,052	0,505
B10	0,000	0,000	0,142	0,134	0,585	0,000	0,394

PV değerleri Eşitlik (10) ile, W_j değerleri Eşitlik (11) ile hesaplanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15. 2019 Yılı Yüzdeler Değerler (P_V) ve Kriter Ağırlıkları (W_j)

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,164
B2	0,331	0,149	0,305	0,414	0,352	0,115	0,118
B3	0,364	0,554	0,338	0,349	0,265	0,276	0,283
B4	0,416	0,139	0,433	0,466	0,484	0,016	0,000
B5	0,274	0,533	0,298	0,303	0,219	0,989	0,621
B6	0,314	0,272	0,256	0,000	0,140	0,244	0,275
B7	0,203	0,480	0,220	0,173	0,172	0,348	1,000
B8	0,015	0,009	0,000	0,053	0,210	0,030	0,044
B9	0,008	0,018	0,000	0,047	0,000	0,003	0,255
B10	0,000	0,000	0,020	0,018	0,343	0,000	0,155
SUM	2,924	3,153	2,870	2,824	3,185	3,021	2,916
m	10,000	10,000	10,000	10,000	10,000	10,000	10,000
Sum/m	0,292	0,315	0,287	0,282	0,319	0,302	0,292
sq	0,541	0,562	0,536	0,531	0,564	0,550	0,540
std_s	0,305	0,328	0,314	0,304	0,254	0,361	0,280
P_V	57,393	53,803	53,533	56,004	79,949	41,906	65,763
w_j	0,141	0,132	0,131	0,137	0,196	0,103	0,161

2019 yılı için LOPCOW yönteminden elde edilen ağırlıklandırma sonuçları mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde kriterlerin etki düzeylerinin $K5 > K7 > K1 > K4 > K2 > K3$ şeklinde olduğunu ortaya koymuştur.

LOPCOW yöntemine ait yukarıda belirtilen hesaplama adımları tüm yıl verilerine ayrı ayrı uygulanmış ve tüm yıllara ait kriter ağırlıklarına Tablo 16’da yer verilmiştir.

Tablo 16. LOPCOW Yöntemi 2019-2023 Dönemi Kriter Ağırlıkları

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
2019	0,1405	0,1318	0,1311	0,1371	0,1958	0,1026	0,1610
2020	0,1296	0,1375	0,1144	0,1317	0,1914	0,1397	0,1557
2021	0,1409	0,1391	0,1230	0,1394	0,2326	0,1007	0,1243
2022	0,1422	0,1410	0,1236	0,1467	0,2371	0,1057	0,1036
2023	0,1412	0,1382	0,1220	0,1438	0,2145	0,1107	0,1296

Tablo 16’da sunulan LOPCOW yöntemine ait sonuçlar dikkate alındığında 2019-2023 dönemi için mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde tüm yıllarda en etkin kriterin K5 kriteri olduğu söylenebilir. Ayrıca yine tablo incelendiğinde genel olarak performans üzerinde etkisi en az olan kriterin K6 olduğu görülmektedir.

3.2.3.Ortak Ağırlıklandırma Yöntemi Sonuçları

Kriterlere ait daha tutarlı ve optimal objektif önem ağırlıklarının hesaplanabilmesi amacıyla MEREK ve LOPCOW yöntemlerinden elde edilen kriter ağırlıkları Eşitlik (12) vasıtasıyla ağırlıklı ortalamaya dayanan bir toplama operatörü ile birleştirilmiştir. Bu sayede her iki yöntemin sahip olduğu avantajlı yönler bir araya getirilerek daha optimal sonuçlar elde edilmiştir. Kriterlere ait nihai ağırlık değerleri Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Kriterlere Ait Nihai Ağırlık Değerleri

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
2019	0,1174	0,1150	0,1322	0,1585	0,1891	0,1180	0,1697
2020	0,1138	0,1308	0,1182	0,1355	0,1836	0,1514	0,1667
2021	0,1324	0,1359	0,1213	0,1384	0,2411	0,1065	0,1244
2022	0,1207	0,1232	0,1181	0,1464	0,2553	0,1202	0,1160
2023	0,1357	0,1360	0,1247	0,1459	0,2055	0,1299	0,1223

Tablo 17’de sunulan performans göstergelerine ilişkin önem ağırlıkları incelendiğinde analize dahil edilen mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde 2019-2023 döneminde yıllar itibarıyla en çok etkiye sahip kriterin donuk alacaklar/toplam krediler kriteri olduğu tespit edilmiştir. Mevduat bankalarının performansının değerlendirilmesinde en az etkiye sahip kriterin ise yıllar itibarıyla farklılık gösterdiği görülmektedir. 2019 yılında performans üzerinde

etkisi en az kriter özkaynaklar kriteri iken 2020 yılında en düşük önem ağırlığına sahip kriterin toplam aktifler olduğu tespit edilmiştir. 2021 yılı sonuçları dikkate alındığında performansın belirlenmesinde en düşük öneme sahip kriter net dönem kar/zarar kriteri, 2022 ve 2023 yılında sermaye yeterlilik rasyosu kriteri olarak belirlenmiştir. Çalışmanın ele aldığı dönem aralığında Türkiye’de yaşanan COVID-19 pandemisi, enflasyonist ortam, 6 Şubat depremi ve döviz kurunda yaşanan yükselişler sebebiyle finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmalar mevduat bankalarının performansının belirleyicisi olan kriterlerin de yıllar arasında değişiklik göstermesinin sebebi olarak düşünülebilir.

Kriterlere ait nihai önem ağırlıkları Şekil 1’de daha kolay görülebilir.

Şekil 1. Birleştirilmiş Kriter Ağırlıkları

3.2.4. CRADIS Yöntemi Sonuçları

CRADIS yönteminin ilk aşamasında Tablo 3’te gösterilen MEREK ve LOPCOW yöntemlerinde de kullanılan mevduat bankalarının 2019 yılı verilerini içeren karar matrisi oluşturulmuştur. Karar matrisi elemanlarının Eşitlik (13) ve (14)’te kullanılmasıyla Tablo 18’de sunulan normalize karar matrisi elde edilmiştir.

Tablo 18. Normalize Karar Matrisi

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,812
B2	0,646	0,471	0,562	0,652	0,478	0,453	0,792
B3	0,669	0,780	0,590	0,601	0,434	0,607	0,852
B4	0,703	0,460	0,666	0,690	0,550	0,278	0,683
B5	0,602	0,767	0,556	0,561	0,411	0,995	0,933
B6	0,633	0,588	0,517	0,023	0,373	0,582	0,849
B7	0,541	0,736	0,480	0,430	0,389	0,661	1,000
B8	0,268	0,221	0,022	0,249	0,407	0,317	0,750
B9	0,241	0,253	0,022	0,236	0,271	0,216	0,843
B10	0,165	0,139	0,161	0,155	0,473	0,173	0,808

Ortak ağırlıklandırma yöntemi ile hesaplanan kriter ağırlıkları kullanılarak Eşitlik (15) vasıtasıyla normalize karar matrisi ağırlıklandırılmış ve Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Ağırlıklandırılmış Normalize Karar Matrisi

	PDK1	PDK2	PDK3	PDK4	PDK5	PDK6	PDK7
B1	0,117	0,115	0,132	0,158	0,189	0,118	0,138
B2	0,076	0,054	0,074	0,103	0,090	0,053	0,134
B3	0,079	0,090	0,078	0,095	0,082	0,072	0,145
B4	0,083	0,053	0,088	0,109	0,104	0,033	0,116
B5	0,071	0,088	0,074	0,089	0,078	0,118	0,158
B6	0,074	0,068	0,068	0,004	0,070	0,069	0,144
B7	0,063	0,085	0,064	0,068	0,073	0,078	0,170
B8	0,031	0,025	0,003	0,039	0,077	0,037	0,127
B9	0,028	0,029	0,003	0,037	0,051	0,025	0,143
B10	0,019	0,016	0,021	0,024	0,089	0,020	0,137
max	0,117	0,115	0,132	0,158	0,189	0,118	0,170
min	0,019	0,016	0,003	0,004	0,051	0,020	0,116

Denklem (18) ve (24) ideal ve anti-ideal çözümler arasındaki sapmayı hesaplamak için kullanılmıştır. Sonrasında her bir alternatifin ideal ve anti-ideal çözümlerden sapma değerleri ve optimal alternatif için fayda fonksiyonu hesaplanmıştır. Alternatifler son olarak fayda derecelerinden alternatiflerin ortalama sapmaları hesaplanarak sıralandı. İlgili hesaplamaların ayrıntıları Tablo 20’de gösterilmiştir..

Tablo 20. 2019 Yılı CRADIS Yöntemi Banka Sıralama Sonuçları

	S_i^+	S_i^-	K_i^+	K_i^-	Q_i	Sıralama
B1	0,356	0,947	0,97	0,91	0,94	1
B2	0,738	0,565	0,58	0,44	0,51	5
B3	0,684	0,619	0,63	0,47	0,55	3
B4	0,738	0,565	0,58	0,44	0,51	6
B5	0,649	0,654	0,67	0,50	0,58	2
B6	0,827	0,477	0,49	0,39	0,44	7
B7	0,723	0,580	0,59	0,45	0,52	4
B8	0,983	0,320	0,33	0,33	0,33	8
B9	1,006	0,297	0,30	0,32	0,31	10
B10	0,996	0,308	0,31	0,33	0,32	9
A_o	0,324	0,979				

Tablo 20’de sunulan CRADIS yöntemi sonuçlarına göre 2019 yılında en yüksek performansa sahip mevduat bankasının Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. (B1), en düşük performansa sahip mevduat bankasının ise Türk Ekonomi Bankası A.Ş. (B10) olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda gösterilen CRADIS yöntemine ait hesaplama adımları tüm yıllar için ayrı ayrı uygulanmış ve bankalara ait tüm yıllar için performans sıralamasına Tablo 21’ de yer verilmiştir.

Tablo 21. CRADIS Yöntemi 2019-2023 Dönemi Banka Performans Sıralaması

	2019	2020	2021	2022	2023
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1	1	1	1	1
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	5	3	4	4	4
Türkiye İş Bankası A.Ş.	3	2	2	2	2
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	5	6	7	6
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	2	4	3	3	3
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	7	7	7	6	7
Akbank T.A.Ş.	4	6	5	5	5
QNB Finansbank A.Ş.	8	8	8	8	8
Denizbank A.Ş.	10	9	10	10	10
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	9	10	9	9	9

2019 yılına ilişkin performans değerlendirmeleri incelendiğinde, en iyi performans gösteren üç banka sırasıyla Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Türkiye İş Bankası A.Ş. olmuştur. Öte yandan, aynı yıl içinde performansı en düşük olan bankalar ise Denizbank A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ve QNB Finansbank A.Ş. olarak belirlenmiştir.

2020 yılı sonuçları dikkate alındığında performansı en yüksek üç bankanın sırasıyla Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. olduğu görülmektedir. Yine 2020 yılında performansı en düşük üç bankanın sırasıyla Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Denizbank A.Ş. ve QNB Finansbank A.Ş. olduğu ifade edilmiştir.

CRADIS yöntemi sonuçlarına göre 2021 yılında en iyi performans sergileyen üç banka Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. olmuştur. En kötü performans sahip üç banka ise Denizbank A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ve QNB Finansbank A.Ş. olmuştur.

Tablo 22 dikkate alındığında 2022 yılında banka performans sıralamasında ilk sırada Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.'nin ikinci sırada Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin üçüncü sırada ise Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin olduğu gözlemlenmektedir. Söz konusu yılda banka performans sıralamasının son sırasında Denizbank A.Ş., dokuzuncu sırada Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ve sekizinci sırada ise QNB Finansbank A.Ş. yer almıştır.

CRADIS yöntemi sıralama sonuçları 2023 yılında en başarılı üç bankanın sırasıyla Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş., en başarısız üç bankanın ise sırasıyla Denizbank A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş. ve QNB Finansbank A.Ş. olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2.5. BORDA Sayım Yöntemi Sonuçları

Yukarıda da belirtildiği gibi, tez kapsamında yapılan analiz 5 yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla bankaların yıl bazında sıralamaları tezde önerilen metodoloji çerçevesinde belirlenmektedir. Bununla birlikte farklı yıllarda farklı performans sıralaması elde edilmesi bankaların değerlendirilmesine ilişkin nihai kararın net olmadığını ortaya koymaktadır. Bu gibi durumlarda, yıl bazında sıralama sonuçlarını toplulaştırmak ve sorunu tek bir sonuca indirgemek için literatürde çeşitli entegrasyon yöntemleri önerilmektedir (Biswas vd., 2022; Işık vd., 2024). Bunlardan biri Borda Sayımı (BC) yaklaşımıdır. Her bir alternatif için hesaplanan BC skorları, beş farklı veri seti kullanılarak elde edilen performans sıralamaları arasında bir uzlaşma sıralaması da sağlamaktadır. 2019-2023 dönemini kapsayan beş farklı yılın

performans göstergelerine dayalı olarak elde edilen sıralamalar Borda kuralı ile birleştirilerek elde edilen bulgular Tablo 22'da verilmiştir.

Tablo 22. Borda Yöntemine Göre Bankaların Nihai Performans Sıralaması

Yıllara Göre Puanlama						Toplam Borda Skoru	Sıralama
	2019	2020	2021	2022	2023		
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	9	9	9	9	9	45	1
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	5	7	6	6	6	30	4
Türkiye İş Bankası A.Ş.	7	8	8	8	8	39	2
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	4	5	4	3	4	20	6
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	8	6	7	7	7	35	3
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	3	3	3	4	3	16	7
Akbank T.A.Ş.	6	4	5	5	5	25	5
QNB Finansbank A.Ş.	2	2	2	2	2	10	8
Denizbank A.Ş.	0	1	0	0	0	1	10
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1	0	1	1	1	4	9

Borda yöntemine göre yapılan CRADIS sıralama sonuçları, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.'nin en yüksek performansı sergilediğini, Denizbank A.Ş.'nin ise en düşük performansı gösterdiğini ortaya koymuştur.

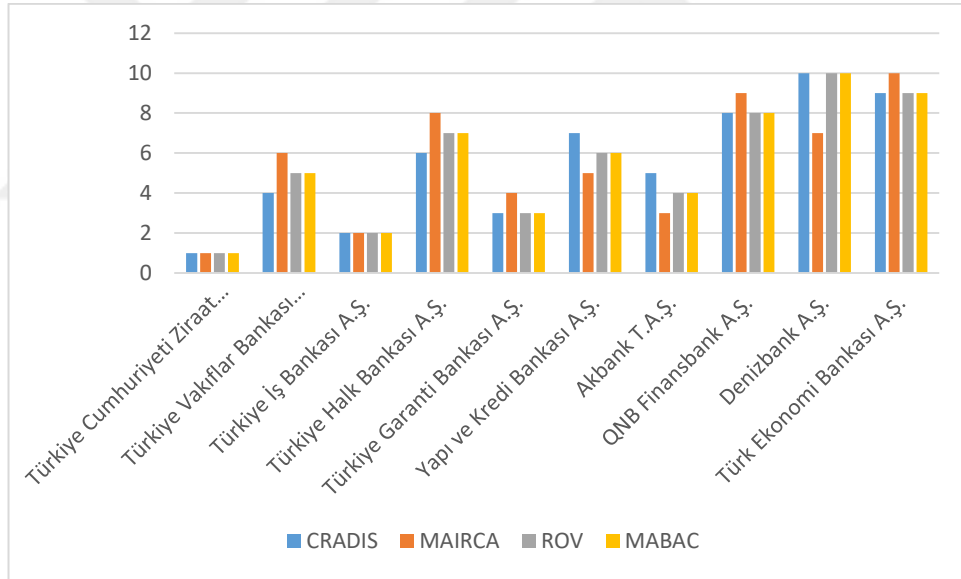
3.2.6. Farklı ÇKKV Yöntemleri ile Karşılaştırmaya Bağlı Duyarlılık Analizi

Tezde kullanılan MEREC, LOPCOW ve CRADIS yöntemlerinden oluşan hibrit ÇKKV modeli ile elde edilen sonuçlar, farklı ÇKKV yöntemleri ile elde edilen sıralama sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Bankalara ait 2019-2023 dönemi verileri MAIRCA, ROV ve MABAC ÇKKV yöntemleri ile her yıl için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Her yöntemden farklı yıllara ilişkin olarak elde edilen sıralama sonuçları Borda Sayım yöntemi ile birleştirilmiştir. İlgili sonuçlar Tablo 23'de gösterilmektedir.

Tablo 23. Farklı ÇKKV Yöntemleri ile Elde Edilen Sıralama Sonuçları

	CRADIS	MAIRCA	ROV	MABAC
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1	1	1	1
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	4	6	5	5
Türkiye İş Bankası A.Ş.	2	2	2	2
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	6	8	7	7
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	3	4	3	3
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	7	5	6	6
Akbank T.A.Ş.	5	3	4	4
QNB Finansbank A.Ş.	8	9	8	8
Denizbank A.Ş.	10	7	10	10
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	9	10	9	9

Tablo 23 MAIRCA, ROV ve MABAC yöntemleri ile elde edilen sıralama sonuçlarının CRADIS yöntemi ile elde edilenlerle büyük ölçüde benzer olduğunu göstermektedir. Farklı ÇKKV yöntemleri ile elde edilen banka performans sıralama sonuçları Şekil 2’de daha kolay görülebilir.

Şekil 2. Farklı ÇKKV Yöntemleri Sıralama Sonuçları

Çalışmada uygulanan mevcut modelin sonuçları ile farklı ÇKKV yöntemleri kullanılarak elde edilen sonuçlar arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla sperman korelasyon analizi uygulanmıştır. İlgili sonuçlara Tablo 24’de yer verilmiştir.

Tablo 24. Farklı ÇKKV Yöntemleri ile Elde Edilen Sıralama Sonuçları Arasındaki Serman Korelasyon Katsayıları

	CRADIS	MAIRCA	ROV	MABAC
CRADIS	1,000	0,836	0,982	0,982
MAIRCA	0,836	1,000	0,890	0,890
ROV	0,982	0,890	1,000	1,000
MABAC	0,982	0,890	1,000	1,000

Tablo 24’de sunulan sonuçlar uygulanan tüm ÇKKV yöntemlerinin birbirleriyle pozitif yönde yüksek ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Farklı ÇKKV algoritmaları ile yapılan karşılaştırmalı analiz sonuçları, çalışmada önerilen modelin tutarlı sonuçlar verdiğini doğrulamaktadır.

SONUÇ

Çalışma MEREK, LOPCOW ve CRADIS yöntemlerinden oluşan hibrit ÇKKV modeli ile Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların performansını ölçmeye odaklanmaktadır. Bu amaç odağında TBB tarafından yayınlanan aktif büyüklüğüne göre bankalar sıralamasında ilk 10’da yer alan bankalar analiz kapsamına dahil edilmiştir. Söz konusu bankaların 2019-2023 dönemi performansları 7 kriter özelinde değerlendirilmiştir. İlk olarak MEREK ve LOPCOW yöntemleri ile bu 7 kriterin bankaların performansı üzerindeki önem ağırlıkları tespit edilmiştir. Daha objektif ve optimal ağırlıkların elde edilmesi amacıyla bu iki yöntem ile elde edilen kriter önem ağırlıkları ortak ağırlıklandırma yöntemi ile birleştirilmiştir. Ortak ağırlıklandırma yöntemi sonuçlarına göre mevduat bankalarının performansının belirlenmesinde 2019-2023 döneminde yıllar itibarıyla en çok etkiye sahip kriterin donuk alacaklar/toplam krediler kriteri olduğu tespit edilmiştir. Mevduat bankalarının performansının değerlendirilmesinde en az etkiye sahip kriterin ise yıllar itibarıyla farklılık gösterdiği görülmektedir. 2019 yılında performans üzerinde etkisi en az kriter özkaynaklar kriteri iken 2020 yılında en düşük önem ağırlığına sahip kriterin toplam aktifler olduğu tespit edilmiştir. 2021 yılı sonuçları dikkate alındığında performansın belirlenmesinde en düşük öneme sahip kriter net dönem kar/zarar kriteri, 2022 ve 2023 yılında sermaye yeterlilik rasyosu kriteri olarak belirlenmiştir. Çalışmanın ele aldığı dönem aralığında Türkiye’de yaşanan COVID-19 pandemisi, enflasyonist ortam, 6 Şubat depremi ve döviz kurunda yaşanan yükselişler sebebiyle finansal piyasalarda yaşanan dalgalanmalar mevduat bankalarının performansının belirleyicisi olan kriterlerin de yıllar arasında değişiklik göstermesinin sebebi olarak düşünülebilir.

Çalışmanın sonraki aşamasında elde edilen kriter önem ağırlıkları CRADIS yöntemi ile entegre edilerek çalışma kapsamına dahil edilen mevduat bankalarının 2019-2023 dönemi performans sıralaması elde edilmiştir. CRADIS yöntemi sonuçlarına göre 2019-2023 döneminde en iyi performans gösteren bankanın Ziraat Bankası olduğu tespit edilmiştir. Diğer bankalara ait performans sıralamalarının çalışmanın analiz dönemini oluşturan 2019-2023 döneminde yıllar itibarıyla farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Yıl bazında sıralama sonuçlarını

toplulaştırmak ve sorunu tek bir sonuca indirgemek için Borda Sayım yöntemi uygulanmıştır. Borda yöntemine dayalı CRADIS sıralama sonuçlarına göre 2019-2023 döneminde en iyi performans gösteren üç bankanın sırasıyla Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası ve Garanti Bankası olduğu görölmektedir. En düşük performansa sahip üç bankanın ise sırasıyla Denizbank, Türk Ekonomi Bankası ve QNB Finansbank olduğu tespit edilmiştir. Birinci sırada yer alan Ziraat Bankası incelendiğinde 2020 yılında aktiflerini 2019 yılına göre %45,1, 2021 yılında aktiflerini bir önceki yıla göre %45,4, 2022 yılında bir önceki yıla göre %68,6, 2023 yılında ise %64,4 oranında artırdığı belirtilmiştir. bankanın kredileri, mevduatları ve özkaynaklarının analiz döneminde sürekli olarak artış gösterdiği görölmektedir. Yine bankanın TBB tarafından yayınlanan aktif büyüklüğüne göre bankalar sıralamasında da birinci sırada yer aldığı görölmektedir. Banka yaklaşık 3,8 trilyon TL aktif büyüklüğü, 2,0 trilyon TL nakdi kredi büyüklüğü ile 2023 yılında bankacılık sektörünün lider bankası konumundadır. Performans sıralamasının sonunda yer alan Denizbank A.Ş. incelendiğinde bankanın aktif büyüklüğüne göre bankalar sıralamasında da 9. sırada yer aldığı görölmektedir. Ayrıca çalışmada bankaların performansı üzerinde etkisi en yüksek kriter olarak tespit edilen takipteki krediler oranının minimum olması istenilen durum iken söz konusu bankanın çalışmadaki diğer bankalara kıyasla takipteki krediler oranının oldukça yüksek olduğu görölmektedir.

Ayrıca çalışmada önerilen model sonuçlarının tutarlılığını ortaya koymak amacıyla farklı ÇKKV yöntemleri ile karşılaştırmaya dayalı duyarlılık analizi uygulanmış, bankalara ait 2019-2023 dönemi verileri MAIRCA, ROV ve MABAC ÇKKV yöntemleri ile her yıl için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Çalışmada uygulanan mevcut modelin sonuçları ile farklı ÇKKV yöntemleri kullanılarak elde edilen sonuçlar arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla sperman korelasyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar uygulanan tüm ÇKKV yöntemlerinin birbirleriyle pozitif yönde yüksek ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Farklı ÇKKV algoritmaları ile yapılan karşılaştırmalı analiz sonuçları, çalışmada önerilen modelin tutarlı sonuçlar verdiğini doğrulamaktadır.

Çalışmada ele alınan banka sayısı ve çalışmanın dönem aralığı çalışmanın kısıtları arasında gösterilebilir. Gelecek çalışmalarda banka sayısı ve analiz dönem

aralığı artırılarak bankacılık sektörüne ait daha genel ve kapsamlı sonuçlar elde edilebilir. Bununla birlikte farklı ÇKKV modelleri de kullanılabilir.

Çalışmada önerilen model finansal sistemin farklı sektörleri ve finans dışı sektörlerde performans ölçümünde kullanılabilir. Çalışma bulgularının banka yöneticileri, banka çalışanları, müşteriler, yatırımcılar ve bankacılık sektörü politika yapıcılarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasova Afsana ve Kurtulmuş Bekir Emre (2018). “Çalışan Motivasyonunda Performans Değerlendirmesinin Önemi: Türk Turizm Sektörü”. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(50), 1-14.
- Akal, Zühal (2005). *İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeleri*. Ankara: Milli Prodüktivite Yayınları.
- Akarçay, Ayça (2001). *Vakıflarda Mali Tablolar Analizi ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Akbalık Murat, Yurttadur Mustafa ve Taşcı Mehmet Zafer (2022). “ENTROPİ ve COPRAS Yöntemleriyle Finansal Performans Analizi: Mevduat ve Katılım Bankaları Karşılaştırması.” *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*(16), 13-27.
- Akbulut, Osman Yavuz (2020). “Gri Entropi Temelli PSI ve Aras ÇKKV Yöntemleriyle Türk Mevduat Bankalarının Performans Analizi.” *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 171-187.
- Akdoğan Nalan ve Tenker Nalan (2001). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, (Geçirilmiş Yedinci Baskı). Ankara: Gazi Kitapevi.
- Akgüç, Öztin (1973). *Mali Tablolar Analizi* (İkinci Baskı). Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Albayrak Yıldız Esra ve Erkut Haluk (2005), “Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı”, *İTÜ Dergisi*, 4(6), 47-58.
- Aldalou, Eyad (2018). *Teknoloji Firmalarının Finansal Performansının Değerlendirilmesi: Bütünleşik Çok Kriterli Karar Verme Modeli Önerisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Anbarcı, Mehmet (2023). *Şirket Değerleme Yaklaşımları İle Bist Ulaştırma Endeksinde Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Arıçelik, Gülçin (2010). *Ticari Bankalarda Performans Ölçümü: Camels Analizine Dayalı Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Arıkan, Tarık (2011). *Türkiye 'de Bankacılık Sektörü ve Sektörün Krizlerden Etkilenme Derecelerinin Ölçülmesi: 2000-2008 Yılları Arasında İMKB'de Yer Alan Bankalar Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayan, Semra (2016). *Veri Zarflama Analizi ile İmalat Sanayi Sektörünün Finansal Performans Etkinliğini Ölçülmesi: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Aydın Ali, Turgut Murat ve Bayırlı Rıdvan (2007). "Spor Kulüplerinin Halka Açılmasının Türkiye'de Uygulanan Modeller Açısından İncelenmesi," *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-16.
- Aydın, Yüksel (2020). "Finansal Performans ile Pay Senedi Getirisi Arasındaki İlişkinin Entropi ve MAUT ÇKKV Teknikleriyle Değerlendirilmesi: BİST Kimya, Petrol, Kauçuk ve Plastik Ürünler Sektörü Firmalarından Kanıtlar", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: TBMM 100. YIL Özel Sayısı, s. 165.
- Aydoğdu, Serçin (2010). *Altı Sigmayı Kullanan Bir İşletmenin Mali Tablolar Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bakan İsmail, Doğan Fatma, Erşahan Burcu ve Eyitmiş Melih (2012), "Bankalarda Performans Değerleme ve Ücretleme İlişkisine Dair Çalışanların Algılamaları: Yerli ve Yabancı Menşeli Banka Uygulamalarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 1-26.

- Bayyurt, Nizamettin (2011). “İşletmelerde Performans Değerlendirmenin Önemi ve Performans Göstergeleri Arasındaki İlişkiler.” *Journal Of Social Policy Conferences*, (53), 577-592.
- Berk, Niyazi (2000). *Finansal Yönetim (Beşinci Baskı)*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Biswas, S., Bandyopadhyay, G., and Mukhopadhyaya, J. N. (2022). “A multi-criteria based analytic framework for exploring the impact of Covid-19 on firm performance in emerging market.” *Decision Analytics Journal*, 5, 100143.
- Brigham, E. Houston, J. (2009). *Fundamentals of Financial Management* (12. edition) Cengage Learning Products, USA.
- Bülbül Serpil ve Köse Ali (2012). “Türk Gıda Şirketlerinin Finansal Performansının Çok Amaçlı Karar Verme Yöntemleriyle Değerlendirilmesi,” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (25), 71-97.
- Bülüç, F., Özkan, O. ve Ağırbaş, İ. (2017). Üniversite Hastanelerinin Finansal Performansının Oran Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 5(2), 268-281.
- Can Esin Nesrin ve Özen İrfan (2021). Sektörlerin Karlılık Oranlarının Analizi. İçinde; *Sosyal Bilimlerde Akademik Çalışmalar 2* (Ed: Selçuk, B., Ünal, S. ve Mert, L. Y.), ss. 373 392. Ankara: Duvar Yayınları.
- Cenger, Hatice (2011). “İMKB’de İşlem Gören Çimento Şirketlerinin Performanslarının Ölçülmesinde Veri Zarflama Analizi Yaklaşımı.” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(3-4), 31-44.
- Çakırcalı, Ayşe Elif (2015). *Karlılık Analizi ve Makroekonomik Değişkenlerle İlişkisi Üzerine Banka Sektöründe Bir Araştırma*. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Sayısal Yöntemler Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çakmak Nermin ve Ocaklı Erkan (2006). “Performans Değerlendirmesi Gerekli Midir? Neden”. *Unak Dergisi*, (6), 212-230.

- Çavuşoğlu, Aksel (2012). *İMKB’de İşlem Gören Dokuma Sanayi Şirketlerinin Finansal Performanslarının AHP ve TOPSIS Yöntemleri ile Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelen, Aydın (2014), “Evaluation the Financial Performance of Turkish Banking Sector: A Fuzzy MCDM Approach”, *Journal of Economic Cooperation and Development*, 35(2), 43-70.
- Çetin Ali Cüneyt ve Bıtırak İbrahim Anıl (2010). “Banka Kârlılık Performansının Analitik Hiyerarşi Süreci İle Değerlendirilmesi: Ticari Bankalar İle Katılım Bankalarında bir Uygulama”. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- Çıbık, Erkan (2020). *İşletmelerin Finansal Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Analiz Edilmesi: BİST Kobi Sanayi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Dağlı, Hüseyin (2001). *Finansal Yönetim*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Delice Güven ve Karadaş Hacı Ahmet (2022). “Structure and stability of the Kazakhstan banking system.” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 387-414.
- Demirarslan, Ahmet Engin (2007). *İşletmeler İçin Performans Ölçümü: Bir Finansal Performans Değerlendirme Modeli Önerisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Donthi Ravinder ve Muskula Anitha (2013). “Financial Analysis – A Study”, *IOSR Journal of Economics and Finance*, Volume: 2, Issue: 3, pp. 9-11.
- Ecer Fatih ve Pamucar Dragan (2022). “A novel LOPCOW-DOBI multi-criteria sustainability performance assessment methodology: An application in developing country banking sector.” *Omega*, 112, 102690.
- Ercan Metin ve Ban Ünsal (2008). *Değere Dayalı İşletme Finansı – Finansal Yönetim*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Erdemir, Namık Kemal (2019). *Finansal Analiz Teknikleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Erdoğan, Hilal Hümeýra (2022). “A Multicriteria Decision Framework for Bank Performance Evaluation in Turkey.” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 98-109.
- Erol İbrahim ve Erol Ece Demiray (2013), *Para-Banka Teori ve Politika*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Ertuğrul İrfan ve Karakaşoğlu Nilfen (2008), “Banka Şube Performanslarının VIKOR Yöntemi İle Değerlendirilmesi”, *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 20(1), 19-28.
- Efen, Sevgi (2019). Konvansiyonel Bankalar ile Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: BASEL III Kriterlerine Göre bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Esmer Yusuf ve Bağcı Haşım (2016). “Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 17-30.
- Eş, Abdülhamit (2013). *Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleriyle Türkiye Ekonomisinde Yer Alan Sektörlerin Performanslarının Karşılaştırması*. Doktora Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Fatihudin, D., Jusni, J., and Mochklas, M. (2018). “How Measuring Financial Performance,” *International Journal of Civil Engineering and Technology*, 9(6), 553-557.
- Gerşil Mustafa ve Palamutçuoğlu Türker (2016). “Hisseleri BİST’te İşlem Gören Teknoloji Şirketlerinin Finansal Performanslarının Değerlendirilmesinde TOPSİS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ve Ağırlıklandırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması.” *İzmir SMMMÖ Dayanışma Dergisi*, 124, 57-71.

- Gökçe Halil ve Küçükkaplan İlhan (2018). “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Sağladığı Kredilerin Yapısı, Dağılımı ve Karlılığa Etkisi”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(32), 154-169.
- Gümüş Umut Tolga, Şakar Zekayi, Akkın Gürkan ve Şahin Mustafa (2017). “Finansal Analizde Kullanılan Oranlar ve Firma Değer İlişkisi: BİST’te İşlem Gören Çimento Firmaları Üzerine Bir Analiz.” *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 1-23.
- Günay Burhan ve Kaya İzzet (2017). “Borsa İstanbul’da Yer Alan Aracı Kurumların Performansının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Değerlendirilmesi”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 141-164.
- Güney, Alptekin (2013), *Banka İşlemleri*, 7. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Hasan Uygurtürk ve Turhan Korkmaz (2012). "Finansal Performansın TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Belirlenmesi: Ana Metal Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama" *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:7 Sayı:2, s. 96.
- Işık Özcan, Çalık Ahmet ve Shabir Mohsin (2024). “A consolidated MCDM framework for overall performance assessment of listed insurance companies based on ranking strategies.” *Computational Economics*, 1-42.
- Işık, Özcan (2022). “COVID-19 Salgınının Katılım Bankacılığı Sektörünün Performansına Etkisinin Merce-Psı-Marca Modeliyle İncelenmesi”. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2).
- İtik Mazman, Ülkü (2021). “Mali Tablolar Analizi: Borsa İstanbul (Bist)’Da Faaliyet Gösteren Bir Gıda İşletmesinde Uygulama (2015-2019).” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 1641-1661.
- Jha, S., and Hui, X. (2012). A comparison of financial performance of commercial banks: A case study of Nepal. *African Journal of Business Management*, 6(25), 7601- 7611.

- Kamanda Morara and Athenia Bongani Sibindi, (2021). “Determinants of Financial Performance of Insurance Companies: Empirical Evidence Using Kenyan Data”, *Journal of Risk and Financial Management*, Vol:14, Issue:12, p. 3.
- Karataş, Yasemin (2015). *Ticari Bankalarda Karlılığı Belirleyen Faktörler: Türk Ticari Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama*. T.C. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kavcıoğlu, Şahap (2019). *Sektörlere Göre Finansal Tabloların Karşılaştırmalı Analizi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, Feridun (2017). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. (5. Baskı), Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Kaya, Feridun (2012), *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kaya, Yunus (2021). “Faaliyet Giderlerinin Finansal Performansa Etkisi: Borsa İstanbul Örneği”, Doktora Tezi, T.C. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Keshavarz-Ghorabae, M., Amiri, M., Zavadskas, E. K., Turskis, Z., and Antucheviciene, J. (2021). Determination of objective weights using a new method based on the removal effects of criteria (MERECE). *Symmetry*, 13(4), 525.
- Kırbaşlı Minire ve Güzveli Nuri (2010) *Bankacılığa Giriş*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları.
- Koçak, Mustafa (2018). *Türkiye’de Ticari Bankaların Finansal Performansının Oran Analizi Yöntemiyle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: Seçilmiş Kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların 2011-2016 Dönemi Performans Analizine Yönelik Bir Uygulama*. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kodra, Ardit (2018). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Ekonomiye Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi.

- Koşar, Ece Toprakçı (2020). *Finansal Analiz Tekniklerinin Finans Piyasalarında Yeri ve Önemi: BİST 100'de İşlem Gören Bir Firma Üzerinde Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lazol İbrahim ve Çabuk Adem (2010). *Mali Tablolar Analizi* (10. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Mary Elizabeth, Holbrook (2010). *Corporate Social Responsibility and Financial Performance: An Examination of Economic Benefits and Costs as Manifested in Accounting Earnings*, Kentucky University/Gatton College of Business and Economics/Doctoral Thesis, Kentucky,
- Morgül, Erdinç (2007). *1980 Sonrası Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Ticari Bankalarla İlişkileri ve Ekonomide Uyguladığı Para Politikaları*. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Finansal Piyasalar ve Yatırım Yönetimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Nuryyev, Kerim (2020). *Borsa İstanbul'da İşlem Gören Savunma Sanayi Şirketlerinin Finansal Performans Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Okka, Osman (2015). *İşletme Finansmanı* (Altıncı Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık TİC. LTD. ŞTİ.
- Orhan Mehmet, Altın Hakan ve Aytakin Mehmet (2020). "Çok Kriterli Karar Verme Finansal Performans Değerlendirme: Ulaştırma Alanında Bir Uygulama," *Turkish Studies- Economy*, 15(1), 395-410.
- Özaydın, Onur (2015). *Bankacılık Sektöründe Toplam Faktör Verimliliği Analizi: 2006- 2013 Dönemi Türkiye Örneği*. T.C. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Özer Kemal ve Saygın Oğuz (2022). “Katılım Bankacılığının Finansal Performans Analizi: Türkiye Uygulaması.” *Ekonomi, Politika & Finansal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 257-273. <https://doi.org/10.30784/epfad.1030401>
- Öztürk İbiş, Burak (2022). *Gıda Sektöründe Finansal Oran Analizi: Örnek Firma Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Osmaniye.
- Öztürk, Burcu (2018). *BİST’te Çimento Sektöründeki İşletmelerin Finansal 129 Performansları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Parasız, İlker (2007), *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, 2. Baskı, İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Poudel, R. P. S. (2012). The impact of credit risk management on financial performance of commercial banks in Nepal. *International Journal of Arts and Commerce*, 1(5), 915.
- Puşka, A., Božanić, D., Nedeljković, M., and Janošević, M. (2022). Green supplier selection in an uncertain environment in agriculture using a hybrid MCDM model: Z-Numbers–Fuzzy LMAW–Fuzzy CRADIS model. *Axioms*, 11(9), 427.
- Sait, Pekin (2020). *Finansal Performans Tahmininde Metin Madenciliğinin Kullanımı: Bist İmalat Sanayi İşletmelerinde Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Sak, Ahmet Furkan (2018). *Kurumsal Sürdürülebilirliğin Firmaların Finansal Performansına Etkisi: BİST Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksindeki Firmalar Üzerinde Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Selimler, Hüseyin (2015). “Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi.” *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12), 131-172.

Shah, Syed Qasim ve Jan, Rizwan (2014), “Analysis of Financial Performance of Private Banks in Pakistan”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109, 1021 – 1025.

Somashekar, N. T. (2009). *Banking*. New Age International (P) Ltd. Publishers

Sözbilir Halim, Çömlekçi Ferruh ve Bektöre Sabri (2018). *Mali Tablolar Analizi* (Güncel Yeni Baskı). Eskişehir: Nisan Kitabevi.

Sümengen, Muhammed Salih (2023). *Enerji Sektöründe Mali Tablolar Analizi: Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. (Tüpraş) Üzerinde Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Süngü Şadi Taha ve Dilek Serkan (2020). “Katılım Bankaları İle Konvansiyonel Bankaların İşleyişlerine Yönelik Müşteri Algı Farklılıklarının Analizi.” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(5), 3966-3987.

Süzülmüş Seval ve Yakut Emre (2024). “Critic Temelli Promethee ve Edas Teknikleriyle Bankaların Finansal Performanslarının Belirlenerek Karşılaştırılması”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 218-239. <https://doi.org/10.33206/mjss.1267073>

Şimşek, Oğuz (2022). “Hibrid Bir ÇKKV Modeli ile Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Performans Değerlendirmesi.” *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, 17(2).

Taşkın, Dilvin (2011), “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, *Ege Akademik Bakış*, 11(2), 289-298.

TBB (2014), *Bankalarımız*, No: 304, İstanbul: G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş.

TBB https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp

TCMB (2011), “Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası” http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/f1d25d4a-3b30-40c6-a5d5e9875bffdd99/11_6.pdf?MOD=AJPERES (06.10.2014).

TKBB (2023). Erişim Adresi <https://www.tkbb.org.tr/>

- Tunç, Hüseyin (2000). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması* (10. Baskı). Nesil Yayınları.
- Tutcuoğlu, Rabia Saliha (2010). *Dünyada ve Türkiye’de Bireysel Bankacılığın Gelişimi Nedenleri ve Bankacılık Sektörü Açısından Oluşturduğu Riskler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği, Banka, Çalışan ve Şube Sayıları Raporu, 2024
https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/4411/Banka_C_alisan_ve_Subesayilari-Haziran_2024.pdf
- Ustaoglu, Didar (2014). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Üstünel Murat, Öncü Mehmet Akif, Şentürk Faruk Kerem ve Mesci Muammer (2017). “Sosyal Sorumluluk Uygulamalarına Yönelik Algı ile İşletme Performansı Arasındaki İlişki: Düzce İlindeki Kobiler Üzerine Bir Araştırma.” *Uluslararası Yönetim Ekonomi ve Felsefe Dergisi*, 5(2), 1-28.
- Wanke, P., Kalam Azad, M. A., Barros, C. P., and Hadi-Vencheh, A. (2016). Predicting performance in ASEAN banks: an integrated fuzzy MCDM–neural network approach. *Expert Systems*, 33(3), 213-229.
- Yaman, Tuba (2008). *Finansal Tablolar Aracılığı ile Kullanıcılara Yanıltıcı Bilgi Sunulması ve Sonuçları*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yazdi, A. K., Hanne, T., and Osorio Gómez, J. C. (2020). Evaluating the performance of Colombian banks by hybrid multicriteria decision making methods. *Journal of Business Economics and Management*, 21(6), 1707-1730. <https://doi.org/10.3846/jbem.2020.11758>
- Yazıcı, Mehmet (2011), *Bankacılığa Giriş*, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Yetiz, Ansu (2009). *Ofis Mobilyaları ve Ofis Mobilyalarının Tasarımını Etkileyen Ergonomi Faktörünün İncelenmesi Adana'da Bir Banka Örneği*. Yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

Yükçü Süleyman ve Atağan Gülşah (2010). "TOPSIS Yöntemine Göre Performans Değerleme", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (45), 28-35.

Zavadskas, E. K., and Podvezko, V. (2016). "Integrated determination of objective criteria weights in MCDM." *International Journal of Information Technology and Decision Making*, 15(2), 267-283.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Eslem YÜZBAŞIOĞLU

Uyruğu : TC

